

MOZGOVIAG/1979 FEBRUAR

0

1

2

Munkatársaink:

ALEXA KÁROLY 1945-ben született. Az ELTE-n szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomát. A *Mozgó Világ* felelős szerkesztő-helyettese. Mintegy tiz éve publikál kritikákat, tanulmányokat.

BEKE LÁSZLÓ 1944-ben született Budapesten. Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának munkatársa. Írásait rendszeresen publikálja a hazai művészeti folyóiratokban és önálló kötetekben.

BÖKKON GÁBOR 1934-ben született Budapesten. A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola ötödik évfolyamán érettségizett, majd a konzervatóriumban végezte tanulmányait. 1974–1977-ig a 25. Színház zenei munkatársa. A *Magyar Ifjúság*, az *Élet és Irodalom*, a *Rádió* mutatta be verseit. Egyéb publikációi: *Népszabadság*, *Népszava*, *Magyar Nemzet*, *Új Tükör*. Alkalmi és zenei munkákból él.

BUKTA IMRE 1951-ben született Mezőszemerén. Autodidakta művész. Számos kollektív kiállításon vett részt. 1978-ban szerepelt a fiatal magyar művészek párizsi bemutatkozó kiállításán (Grand Palais). Budapesten a Stúdió Galériában 1978-ban önálló kiállítása volt. 1977 óta Szentendrén él.

CSONGOR ANNA 1951-ben született Budapesten. 1974 óta Pesterzsébeten dolgozik.

DIÓSI ÁGNES Budapesten született. Szaképitést tanítóképzőben, főiskolai oklevelet marxista esztétikán szerzett. Volt gyerekkönyvtáros, üzemi népművelő, nevelőtanár szöveggyári leányotthonban. Művészetpedagógiai kísérletet folytatott tanyai gyerekekkel, részt vett kulturális témájú szociológiai kutatásokban. Szakcikkei, tanulmányai, gyerekkönyv-recenziói jelennek meg szakfolyóiratokban. Jelenleg antiszociális fiatalokkal foglalkozik.

KÁROLYI ZSIGMOND 1952-ben született. 1975-ben végezte el a Képzőművészeti Főiskolát festő szakon. Budapesten él.

KORNIS MIHÁLY 1949-ben született Budapesten. 1973-ban színházrendezői diplomát

szerezett, főiskolás korában több darabot rendezett a kaposvári színházban – azóta nem foglalkozik színházzal. Első írása a *Kortársban* jelent meg 1976-ban. További publikációk: *Élet és Irodalom*, *Kortárs*, *Mozgó Világ*.

LÓSKA LAJOS 1951-ben született. 1975-ben végzett az ELTE magyar–művészettörténet szakán. 1974 óta jelennek meg írásai a *Napjainkban*, a *Népszabadságban*, a *Művészetben*, a *Palóc földben* és a pozsonyi *Irodalmi Szemlében*. A *Művészet* című folyóirat munkatársa.

MOLDOVÁN DOMOKOS Erdélyben a mezősegyesi Sajóudvarhelyen született, 1945 óta él családjával Budapesten. Egyszerre járt az ELTE néprajz szakára – ahol művészettörténetet is hallgatott –, s a filmfőiskolára. Egyetemi diplomadolgozatát saját kutatásai alapján Magyar Naiv Művészekről írta, hasonló címmel tízrészű, színes tv-filmsorozatot is rendezett. Kecskeméten az 1976-ban megnyitott Magyar Naiv Művészek Múzeumát ő alapította. A MAFILM rendezője. Legutóbbi dokumentumfilmje, *A halottlító országos vitákat kavart*.

NÁDAS PÉTER Budapesten született 1942-ben. Egy ideig fotóriporterként, majd újságíróként dolgozott. Elbeszéléseit és novelláit az *Új Írás* kezdte publikálni 1965-ben. 1967-ben *A biblia*, 1969-ben *Kuleskeresőjáték* címmel jelent meg novellás kötete. 1977-ben *Egy családregény vége* című regényét adta ki a *Szépirodalmi Könyvtárhoz*. Színházi tárgyú esszéket ír a *Vigilia* című folyóiratba. Jelenleg a *Gyermekünk* című folyóirat olvasószerkesztője.

OSZTOJKÁN BÉLA 1948-ban született Csengeren. Első publikációja az *Új Írásban* jelent meg 1977-ben, azóta az *Új Forrás*, *Napjaink*, *Új Tükör*, *Magyar Ifjúság*, *Ifjúsági Magazin*, valamint a *Mozgó Világ* közölte írásait.

RÓZSA T. ENDRE 1948-ban született. Magyar–francia és filozófia szakon végzett. Jelenleg a Magyar Rádió munkatársa, ahol kulturális műsorokat készít. Különböző té-

makörökben publikál kritikákat és tanulmányokat.

SÁROS LÁSZLÓ 1947-ben született Jászberényben. 1971-ben építészmérnöki diplomát szerzett a BME-n. A SZÓVTERV-nél dolgozik tervezői beosztásban. Fényképezéssel gimnazista kora óta foglalkozik.

SWIERKIEWICZ RÓBERT 1942-ben született Pécsen. 1967 óta Magyarországon tiz egyéni kiállítása volt. Szerepelt műveivel külföldön is (Róma, Ljubljana, Krakkó, Segovia, Helsinki, Stockholm, Bécs, Berlin).

SZKÁROSI ENDRE 1952-ben született Budapesten. Az ELTE magyar–olasz szakán végzett. Írásai a *Jelenleletben*, a *Magyar Hírlapban*, a *Mozgó Világban* és más folyóiratokban jelentek meg. A *Mozgó Világ* olvasószerkesztője.

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS Kolozsvárott született 1948-ban. Klasszika-filológiát tanult Bukarestben, filozófiát Kolozsvárott. 1974-ben a *Szövegek és körülmények* című tanulmányantológiában szerepelt, 1975-ben jelent meg esszékötetete *A teória esélyei* címmel. 1977-ben az általa gondozott Deszartes-kiadás. 1972–78-ig az *Utunk* belső munkatársa volt, 1978 augusztusától Budapesten él.

VAJDA KORNÉL 1946-ban született Szombathelyen. Az ELTE magyar–könyvtár szakán végzett 1971-ben. Első írását a régi *Kritika* közölte. Kritikái, recenziói 1971-től jelentek meg a *Filológiai Közlönyben*, a *Kortársban*, *Új Írásban*, *Tisztaíjban*, a *Könyvtartudományi Módszertani Központ* munkatársa.

VÁRNAGY ILDIKÓ 1944-ben született Budapesten. 1967-ben végezte el a Képzőművészeti Főiskola szobrász szakát. Kénc egyéni kiállítása volt. A Kassák Klub gyermekfoglalkozásait vezeti.

ZALÁN TIBOR 1954-ben született Abonyban és Pesten él. Szakképzettége: magyar-országi középiskolai tanár; jelenleg írásából él. Folyóiratokban 1974 óta publikál, első verseskötete megjelenőben.

A Kosmos költői:

FRANCO BELTRAMETTI költő, festő-építész, 1937-ben született. Svájcban, Olaszországban, Franciaországban, Angliában, Japánban és Kaliforniában él.

JOANNE KYGER 1934-ben Vallejo-ban Kaliforniában született. Él: Kinában, Japánban, Indiában, Európában, New York City-ben. Jelenleg Kaliforniában: Bolinas szigetén él.

BILL BERKSON, 1939-ben New Yorkban született. A Dylan Thomasról elnevezett költői verseny díjazottja, a Big Sky nevű folyóirat szerkesztője, s a Jack Kerouac-ról elnevezett Megfosztott Költészet iskolához kapcsolódik. Járt Európában, Mexikóban, Latin-Amerikában, Délkelet-Ázsiában, jelenleg Kaliforniában Bolinas szigetén él.

REIDAR EKNER a stockholmi írószövetség elnöke. Hazájában az ő érdeme, hogy megismerhették Kerouac, Ginsberg, Levertov, D. H. Lawrence nevét; Vendégtanára volt a Berkeley Egyetemnek. Számtalan európai meghívásnak tett eleget.

NANAO SAKAKI, költő, énekesnő, látta egy atombomba robbanását, s ettől az időtől egy másfajta életmódot választott: megalapította a Su-wa-no-se Negyedik Világ kommunát, amelyről filmet is készített, a filmben szereplők között találjuk Allen

Ginsberg-et is. Filmjét a fesztiválon nagy tetszéssel fogadták. A Japán hegységben él, s az új underground-mozgalom vezére; jelke.

SJOERD KUYPER, 1952-ben született költő, publicista. A Fizz Subvers Press munkatársa, 1973 óta publikál. Gyerekképeket, prózát is ír.

DEDINSZKY ERIKA Magyarországon született, 1957 óta Hollandiában él. 1973-ban Párizsban a Magyar Műhelynél adták ki első verseskötetét *Gyógyfűvek, beszélő állatok* címmel. *Sofia* címmel 1975-ben hollandul Haarlemben jelentek meg 1962–75 között írott versei. Ugyancsak hollandul Dedinszky fordításában jelent meg Weöres, Pilinszky, Csóori, Oravecz, Tolnai, Bakucz, Vitéz költeményeinek válogatása. Jelenleg az Európa Kiadónak egy holland költői antológián dolgozik. A kortárs magyar művészet hiteles képiének kialakításán fáradozik Hollandiában.

PETER SHERWOOD 1948-ban született. 1970-ben végzett a londoni tudományegyetemen (University of London), ahol a School of Slavonic and East European Studies-ban, az Egyetem Szlav és Kelet-európai Intézetében 1972 óta magyar nyelvet, irodalmat és általános nyelvészetet tanít. Általános és magyar nyelvészettel angol-magyar kulturális kapcsolatokkal, a magyar irodalom angol nyelvű tolmácsolásával foglalkozik.

- 3 Filmrendezők
felelnek Válaszol: András Ferenc, Bódy Gábor,
Dárday István, Ember Judit, Gazdag Gyula,
Jeles András, Lányi András, Schiffer Pál és
Szomjas György
- 15 Fábri Péter Midász király rosszkedvű sarjai
filmtanulmány
- 22 Tóth Péter Az idő nyomában *képsor*
- 26 Kiss Irén A játékos; Söprögető; Távolról nézlek *versek*
- 27 Kartal Zsuzsa Három stáció *filmtanulmány*
- 30 Pető Sándor a tested... *vers*
- 31 Rományi László Parkfelszerelés *ötletterv*
- 34 Körmendi Lajos Művész Pista huszonegye *elbeszélés*
- 52 Garai Gábor Bemutatom Bogdán Annát
- 52 Bogdán Anna Pofonok *vers*; Önéletrajz
- 55 Mátyus Aliz Milák Erzszi házassága *szociográfia*
- 68 Kulinyi István *Nyílt tér*
- 70 Csaplár Vilmos Függelék: ifjú Kánya Andor *novella*
- 82 Mező Ferenc A homocentrikus világkép megvalósítása;
Projektum *versek*
- 83 Gécezi János Vadnarancsok *vers*
- 84 Hajdú István A háttalállás lehetséges formái *beszélgetés*
Kovács Péter festőművésszel
- 88 Szilágyi Ákos Gyönyörök kertje *vers*
- 91 Jahn Anna „A szociográfia magatartása” margójára
hozzászólás
- 92 Keresztes Dóra–
Orosz István *Képregény*
- 96 Györe Balázs Kő hull: arc; Egy lakkdoboz megközelítése;
Újabb sorok Sz. W. klinikai naplójából
versek
- 97 Nádasi Tibor Mária Magdolna *vers*
- 98 Veress Miklós A vers agóniája, avagy az agónia lírája
tanulmány

Munkatársaink

BARANYAI LÁSZLÓ 1943-ban született. 1967–1971-ig belpolitikai újságíró volt. 1971-től kisiparos.

BÁTHORI CSABA 1956-ban született Mohácson. Az Eötvös Lőránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karának hallgatója. Esszéírással is foglalkozik. Nemes Nagy Ágnesről és Mándy Ivánról írt tanulmányokat. Catullus verseit fordította.

BRESZTYENSZKY JENŐ 1951-ben született Budapesten. Kilenc éve mélyépítés-tervezőként dolgozik a Kőolaj- és Gázipari Tervező Vállalatnál. Első verseit 1972-ben közölte az *Iljúsági Magazin*. Cikkei, írásai eddig üzemi lapokban jelentek meg. A *Mozgó Világ*-ban megjelenő írása első prózai publikációja.

DALLOS JENŐ 1940-ben született. 1966-tól az Országos Orvostudományi Filmintézet grafikusja, az Újságíró Szövetség tagja volt, 1970-től a Ludas Matyi munkatársa. Több hazai és külföldi kiállítása volt. Nemzetközi karikatúristakiállításokon díjakat nyert, több karikatúraalbuma jelent meg.

FERENCZ GYÓZÓ 1954-ben született Budapesten. Az ELTE Bölcsészettudományi karán végzett magyar–angol szakon. A Jedlik Ányos Gimnáziumban tanít. Az Európa és a Móra Ferenc Könyvkiadónak verseket fordít. Az *Élet és Irodalomban* és a *Mozgó Világban* jelentek meg költeményei.

FLÓRIÁN MÁRIA 1961-ben született Esztergomban. A dorogi Óvónőképző Szakközépiskola végzős hallgatója. Versei először az *Új Írásban* jelentek meg 1979-ben.

HAJDÚ ISTVÁN 1949-ben született Budapesten. A Képzőművészeti Alap Kiadványváltatának lektora. A XX. századi képzőművészettel foglalkozik.

HAMORI ANDRÁS 1953-ban született Budapesten. 1977-ben végzett az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. 1975 óta publikál.

HAMORY JUDIT 1940-ben született Budapesten. Az Iparművészeti Főiskolán 1966-ban végzett. A Művészeti Alap alkalmazottja. Több pályázaton nyert díjakat, legutóbb a Szék- és Faárugyár pályázatán. A bútortervezéstől az építészetig minden érdekl, foglalkoztatja.

JUHÁSZ ISTVÁN 1948-ban született Püspökladányban. A MÁV karcagi alállomásán villamos járórszerelő. 1977-ben szociológiai munkacsoportban, mazóváros-kutatásban vett részt. 1977-től a „Karcagi Műhely” tagja. Írásait helyi kiadványok közölték.

KAPECZ ZSUZSA 1956-ban született Budapesten. Könyvtáros. Első versét az *Új Írás* közölte 1975-ben, azóta különböző folyóiratokban és antológiákban publikál.

KEMENCZKY JUDIT 1948-ban született Budapesten. Vácra érettségizett, majd a MAV Pályaalkalmasság-vizsgáló Intézetében előadóként, a Néprajzi Múzeumban raktárosként dolgozott. Az ELTE-n japán nyelvet tanult. Japán drámákat fordít. Szerepelt a *Ne mondj le semmiről* című antológiában. Az *Élet és Irodalom* és a *Mozgó Világ* publikálta verseit. Első kötetének címe: *A vesztő*.

CS. KOVÁCS KÁROLY 1946-ban született Kispesten. Egerben érettségizett. Több munkahelye volt. Jelenleg fizikai munkát végez és népművelés–könyvtár szakos főiskolai levelező hallgató. 1977-től a „Karcagi Műhely” tagja. A *Palócföldben* jelent meg kritikája.

MELOCCO JÁNOS 1961-ben született Budapesten. A Veres Pálné Gimnázium idén végzett növendéke. Lapunkban megjelenő írása első publikációja.

REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS 1949-ben született Debrecenben. 1973-ban végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán. 1974-től a Kritika munkatársa, őstől lapunk rovatvezetője. Kritikái, kisportréi, valamint Tarján Tamással közösen írt paródiái különböző folyóiratokban jelennek meg.

SARKANTYU MIHÁLY 1953-ban született Budapesten. Az ELTE Bölcsészettudományi karának végzős művészettörténet–magyar szakos hallgatója. Tanulmányait a *Világosság* és a *Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége Tájékoztatója* közölte. 1977 óta kiállításrecenziói jelennek meg a *Népszavában*.

SIMON ZSUZSA 1943-ban született. Az egyetemen magyar–népművelés szakot végzett. A Szépművészeti Múzeumnál dolgozik. Folyóiratunkban először publikál.

SZERÉMI LÁSZLÓ Budapesten született 1945-ben. Az ELTE Bölcsészettudományi karán végzett történelem–népművelés szakon. Novellája jelent meg a *Kortársban* és a *Mozgó Világban*. A Lapkiadó Vállalat munkatársa, a Hobo Blues Band tagja.

TAMÁSI GÁBOR 1952-ben született Dunaszekcsőn. A Kossuth Nyomdánál nyomdai fényképész. Különböző lapokban jelentek meg fotói.

TALLÁR FERENC 1950-ben született Budapesten. Az ELTE BTK magyar–orosz szakán végzett, az Esztétika Tanszéken dolgozik. A *Valóságban* és a *Kritikában* jelent meg néhány írása.

TAR SÁNDOR 1941-ben született Hajdúsámsonban. Debrecenben gépipari technikumban érettségizett. Először 1970-ben az *Alföld* közölte verseit. 1975-ben a *Mozgó Világ* szociográfia pályázatán első díjat nyert, azóta prózát is ír. Üzemtechnikusként dolgozik. Az *Élet és Irodalomban* és a *Mozgó Világban* jelentek meg írásai.

TÁBOR ÁDAM 1947-ben született Budapesten. Az ELTE magyar–történelem szakán végzett. Pedagógiai szerkesztő. Versei és könyvbrólatai a *Tiszta Szívvel*, *Jelenlét*, *Universitász* című almanachokban, valamint az *Élet és Irodalom*, a *Magyar Nemzet*, a *Napjaink* hasábjain jelentek meg.

ZONDA TAMÁS 1940-ben született Budapesten. A Semmelweis Orvostudományi Egyetemen végzett. A Balasgyarmati kórház ideg- és elmeosztályának orvosa. Egyetemi éveitől kezdett verseket írni. A *Mozgó Világban* megjelenő verse első publikációja.

- 3 Reményi József
Tamás A krokodil esélye *publicisztika*
- 5 Körkérdés Sztárok felelnek
Válaszol: Balázs Ferenc, Bródy János, Benkő László, Demjén Ferenc, Frenreisz Károly, Katona Klári, Komár László, Koncz Zsuzsa, Kovács Kati, Miklóska Lajos, Nagy Ferenc, Presser Gábor, Révész Sándor, Somló Tamás, Som Lajos, Szörényi Levente, Szűcs Judit, Török Ádám, Zorán Sztevanovity
- 9–23 Helle Mária *Fotómontázsok*
- 29 Dallos Jenő Karikatúrák (40., 41., 48., 49., 53., 69., 80., 83., 128. oldal)
- 30 Tallár Ferenc A reklám, avagy az áru allegóriája *tanulmány*
- 35 Szerémi László Rolling Stones–Rollin' Stones *regényrészlet*
- 54 Juhász István–
Cs. Kovács Károly A „Szárnykészítő” szabadsága *közművelődési riport*
- 60 Baranyai László A kút *novella*
- 70 Hajdu István Szkeptikus illuzionizmus *tanulmány* Méhes Lászlóról
- 70–76 Méhes László *Képek*
- 77 Tábor Ádám Dánia; szavak a félelemre; Taodice *versek*
- 78 Melocco János Lemmingek *elbeszélés*
- 81 Bresztyenszky Jenő Pásztoridill-parafrázis *elbeszélés*
- 86 Kapecz Zsuzsa Kánkán; Egy mondat; Katlan; Tükrös *versek*
- 88 Sarkantyú Mihály Háborús békeidőkben *tanulmány* Kárpáti Tamásról

88-95	Kárpáti Tamás	<i>Festmények</i>
96	Tar Sándor	Ványa <i>szociográfia</i>
103	Ferencz Győző	a - - -; A tisztán-maradt papírzsebkendő;
csakkit-; Valami a . . .-ről; mi; Még reggel
is; Hogy meg ne unjuk <i>versek</i>
104	Tamási Gábor	<i>Fotók</i>
108	Kemenczky
Judit	Három történet <i>vers</i>
114	Hámory Judit	Rács <i>térplasztika</i>
116	Báthori Csaba	Vagyunk és voltunk; A tárgyak jeremiádjai;
Arc az arcodon <i>versek</i>
117	Zonda Tamás	Meditáció <i>vers</i>
118	Simon Zsuzsa	Eskulits Tamás: Ehnaton Múzeum
<i>tanulmány</i>
118-121	Eskulits Tamás	<i>Művei</i>
122	Flórián Mária	Testvéreim; Elefántcsonttorony; Mi van,
hősök?; Olyan játékot . . . <i>versek</i>
123	Hámori András	Volt egyszer egy stúdió <i>tanulmány</i>

Mozgó Világ 1979/4 augusztus

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM

 Felelős szerkesztő: Veress Miklós. A szerkesztőség címe: 1111 Bp., Bertalan L. u. 26. Telefon: 664-373, 664-377. Levélcím: 1502 Bp., Pf. 205. Felelős kiadó: dr. Petrus György, az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat igazgatója. A kiadó címe: Bp. VI., Révay utca 16. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 36,- Ft, 1 évre 72,- Ft. Indexszám: 26604. 79.4284 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató. Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (798825/8)

Munkatársaink

BALASSA PÉTER 1947-ben született Budapesten. 1971-ben végzett az ELTE magyar-történelem szakán. 1972-től az MTA Filozófiai Intézetének, 1973-tól az ELTE Esztétika Tanszékének tudományos munkatársa. Könyve *Az érzelmek iskolája és a műfaj átváltozásai* címmel megjelenés előtt áll az Akadémiai Kiadónál. 1969 óta rendszeresen publikál különböző folyóiratokban (*Jelenkor, Valóság, Világosság, Kortárs, Életünk*).

BELÁNYI GYÖRGY 1954-ben született Barcsón. 1979-ben végzett a szegedi egyetem magyar-orosz szakán. Újságíró-gyakornok. Versei az *Életünkben* és a *Tiszatájban* jelentek meg. Szerepelt a *Gazdátlan hajók* című antológiában.

BRATKA LÁSZLÓ 1949-ben született Budapesten. Ipari technikumban érettségizett; jelenleg a postánál dolgozik. Szerepelt az 1974-ben megjelent *Ne mondj le semmiről* című antológiában. Oroszból fordít. Versei különböző folyóiratokban jelennek meg.

CSENGEY DÉNES 1953-ban született Szekszárdon. Hajózási szakközépiskolában érettségizett 1972-ben. Volt autószerelő, pincemunkás, biztosítási üzletkötő, katona, tanító, népművelő. Írásait az *Alföld* és a *Valóság* közölte. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem másodéves hallgatója.

DEDINSZKY ERIKA 1979/1. számunkban szerepelt. Kiséletrajza ott jelent meg.

DIÓSI ÁGNES munkatársa volt 1979/1. számunknak, ott mutattuk be.

GULAY ISTVÁN 1946-ban született Hódmezővásárhelyen. Első novellái a *Népszavában* és a *Tiszatájban* jelentek meg. 1974-ben *Tanyát verni a világ közepén* címmel szociográfiája, 1977-ben *Somdy álma* című ifjúsági regénye jelent meg. 1976-ban Móricz Zsigmond-ösztöndíjas, ekkor írja *A ripók és Bajviadal* című regényeit. Az *Utazási Magazin* szerkesztője.

GYÖRGY PÉTER 1954-ben született Budapesten. Az ELTE magyar-történelem-esztétika szakán végzett idén.

DANYIIL HARMSZ (1905–19??) – K. Csukovszkij, Sz. Marsak, J. Svarc mellett a szovjet-orosz gyermekirodalom egyik kiemelkedő alakja. Tagja volt az OBERIU költői csoportosulásnak, amely a költői nyelv érzéki folszabadításának új lehetőségeit kereste, s a groteszket, az alogikus szóköteket, a nonszenszet helyezte előtérbe a gyermekköltészetben is. A harmincas évek végén törvénytelen ségek áldozata lett. A hatvanas évektől újra kiadják műveit.

HEGYI GYULA 1951-ben született Békéscsabán. A BME Építőmérnöki Karán végzett 1975-ben. Első verseit az *Új Írás* mutatta be 1975-ben. Azóta napilapokban és irodalmi folyóiratokban publikált (*Élet és Irodalom, Napjaink, Jelenkor, Alföld, Mozgó Világ*). A Magyar Hírlap munkatársa.

HORVÁTH LAJOS 1938-ban született Gödöllőn. Az ELTE magyar-történelem szakán végzett. Az *Élet és Irodalom* közölte első versét, 1967-ben. Az *Alföldben*, a *Napjainkban*, a *Kortársban*, a *Népszavában* jelentek meg írásai. Szerepelt az *Első ének*, a *Magunk kenyere*n, a *Keleti Golf-áram*, a *Verses országjárás* című antológiákban. *Új Déva vára* címmel verseskötete jelent meg 1974-ben. Szülőföldjéről írt helytörténeti monográfiája 1977-ben látott napvilágot. A Pest megyei Levéltár munkatársa.

GERMAN KARGINOV 1937-ben született a Szovjetunióban. 1964-ben a leningrádi egyetem művészettörténész szakán végzett. 1966 óta Magyarországon él. 1975-ben monográfiája jelent meg.

KISS ANNA 1939-ben született Gyulán. Orosházán érettségizett. Orvosnak készült, de csak két és fél évből vizsgázott le, ezután a Hortobágyon tanyai kollégiumban volt nevelő, sok éven keresztül a fővárosban tanár. Levelezőként magyar-orosz szakon végzett. 1962-ben az *Alföldben* jelent meg első publikációja. József Attila-díjas.

KODOLÁNYI GYULA 1942-ben született Budapesten. Az ELTE Bölcsészkarán amerikai és angol irodalmat tanít. Fordításai 1969-től, versei 1971 óta jelennek meg.

- 3 Műhely vagy előszoba Kerekasztal-beszélgetés a fiatal művészet helyzetéről
- 6-11 *Képek a Művészeti Főiskolák Fesztiváljáról*
- 18 Kiss Anna Lélek; Tér; Gyász; Fa; Hold; Nap; Gyermek; Vén *versek*
- 18-108 A GYIK-műhely munkáiból *Szabados Árpád bevezetőjével*
- 21 Gulay István A ripők *regényrészlet*
- 38 Danyil Harmsz A bulldog és a csöppnyi daxli; Lélegzetelállító macska; Tigris az utcán *versek*
- 40 Hegyi Gyula Pont, pont, vesszőcske... *tanulmány*
- 45 Dajkaversek *az angol népköltészetből*
- 46 Diósi Ágnes Szürke falak, szürke rácsok *szociográfia*
- 67 Csengey Dénes Könnyes lángok *novella*
- 74 Kodolányi Gyula Új világ *versek*
- 77 Balassa Péter A színeváltozás; vagy engedj el és láncolj magadhoz *tanulmány*
- 83 Dedinszky Erika alaphiány; jövőm múltja; az egész világon de különösen magyarországon oly nagyon rettegett feminizmus csak ennyi *versek*
- 84 Brátka László Egy szentpétervári polgár tünődése 1830 táján; ... amikor Niccolò Macchiavellinél *versek*
- 86 Fábri Péter Lebillenő; Kívül-belül *versek*
- 87 György Péter Hommage à Vermeer *válasz Balassa Péternek*

90–105	German Karginov	<i>Grafikák</i>
91	Horváth Lajos	Repülővel az aranygyapjúért <i>útirajz</i>
94	Otar Csiladze	Esztendeje; Szobámban mozdulatlan <i>versek</i>
107	Belányi György	Asszonyt gyászoló tél; In memoriam József Attila <i>versek</i>
109	Történések felelnek	<i>Válaszol</i> Balogh András, Barta Gábor, Fodor István, Gergely András, Miskolczy Ambrus, Nagy József Zsigmond, Pritz Pál, Romsics Ignác, Simon Róbert és Szakály Ferenc

Mozgó Világ 1979/5 október

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM

Felelős szerkesztő: Veress Miklós. A szerkesztőség címe: 1111 Bp., Bertalan L. u. 26. Telefon: 664-373, 664-377. Levélcím: 1502 Bp., Pf. 205. Felelős kiadó: dr. Petrus György, az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat igazgatója. A kiadó címe: Bp. VI., Révay utca 16. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 36,- Ft, 1 évre 72,- Ft. Indexszám: 26604. 79.4389 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Sümegi Zoltán igazgató. Szedte a Nyomdai Fényszedő Üzem (798825/8)

1979 márciusában a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága határozatot hozott a KISZ feladatairól a fiatal művészek körében végzett munka továbbfejlesztésében. A határozat, illetve az azt megelőző „Jelentés a Központi Bizottságnak a fiatal művészek társadalmi helyzetéről és a KISZ körükben végzett tevékenységéről” című dokumentum arra indította a szerkesztőséget, hogy kerekasztal-beszélgetésre invitálja Barabás János elvtársat, a KISZ KB titkárát, és a fiatal művészgeneráció néhány jelentős képviselőjét: Mészáros Géza képzőművészt, a Fiatalképzőművészek Stúdiója titkárát; Montvai Attila fotóművészt; Szikora János színházi rendezőt; Szilágyi Ákos költő-kritikust, a Fiatalköltők József Attila Körének vezetőségi tagját; Tarr Béla filmrendezőt, a Balázs Béla Stúdió vezetőségi tagját; valamint Vajda János zeneszerzőt, a Magyar Zeneszerzők Szövetsége Fiatalkomponisták Csoportjának vezetőjét. Az anketon a Mozgó Világot Veress Miklós felelős szerkesztő és Mányoki Endre, a lap munkatársa képviselte. A beszélgetést Mányoki Endre vezette.

A párbeszéd alábbiakban közölt szövege nem választható el a Mozgó Világban immár második éve megjelenő körkérdésektől, ellenkezőleg: szerves kiegészítése azoknak; folyóiratunk ezzel is ahhoz kíván hozzájárulni, hogy tisztázódjék a nemzedék helyzete, tudatosodjék szerepe és jelentősége a magyar kultúra, a mai magyar társadalom egészében.

Műhely vagy előszoba?

Mányoki Endre: Az 1969-es lillafüredi konferencia óta éppen tíz év telt el. Ez a tíz esztendő is kevésnek bizonyult azonban ahhoz, hogy megnyugtató módon tisztázódjon az éppen ebben az időszakban felnőtt és megerősödött fiatal művészgeneráció társadalmi helyzete és megítélése. Mi lehet ennek az oka? Az, hogy másként látják a valóságot? De miért látják másként a valóságot, mint az előttük járó nemzedék? Azért, mert nincs a birtokukban ugyanaz a történelmi tapasztalat? Egyenértékű-e a fiatalok történelmi tapasztalata (akik az eseménydús históriát már csak tankönyvekből ismerik, és akik számára a szocializmus már nem történelmi, hanem egyetlen létező valóság) azokéval, akik megélték a sorsfordulót? Egyáltalán: helyes-e innen közelíteni ehhez a nemzedékhez?

Szilágyi Ákos: Azt hiszem, hogy itt két ténysorról van szó: egy szociológiaiáról és egy esztétikaiáról. Egyre inkább elkülönül a hetvenes évek nemzedékileg is körülírható teljesítménye attól a művészi teljesítménytől, amit az előtte járó generációk teremtettek. Nem véletlen, hogy a nemzedék körül zajló vitákban éppen az elkülönítő és lefokozó „fiatal” jelző váltotta ki a leghevesebb ellenállást a generáció képviselőiben: önmegerősítő, önideologizáló szerepe volt akkor ennek a tagadásnak. De az esztétikai oldalon túl van ennek a kérdésnek egy másik fontos aspektusa: a szociológiai. A „fiatal művész”, a „fiatal művészet” ugyanis – ez tény – szociológiai kategória is egyben. Hogy ez mennyire így van, mutatja egy sor fogalom, amelyekről éppen a hatvanas-hetvenes években derült ki, hogy nem csupán biológiai, de a legmélyebben társadalmi, szociális konfliktusokat közvetítő kategóriák is egyben, mint például az öregség vagy a nemiség. Valamennyivel leírható egy adott társadalom teljes konfliktusszerkezete, osztálymechanizmusa, hierarchiája. A fiatalság, a fiatal státus is ezek közé tartozik. Ezenkívül egy másik alapvetően biológiai mozzanatnak, az életkorok kitolódásának is megvan a szociológiai vetülete, az, hogy az életkorok bizonyos fokig önállósulnak és szerepjelleget öltenek. Tehát azt hiszem, arról van szó, hogy a felnőtt szerepbe nem szívesen tanul bele ez a nemzedék, ami tagadhatatlanul pozitív mozzanat, mert a felnőtt szerep elutasítása természetesen csak ideológiai megfogalmazása bizonyos hierarchikus kötöttségek, konzervatív és kényszerű mechanizmusok elutasításának. Azt tudjuk, hogy a fiatalság minden időben közvetített ilyen szociális konfliktusokat,

de hogy ez kultúrateremtő erővé vált volna, hogy saját és a fiatalság kategóriájával legalább részben leírható művészi teljesítménye lett volna egy korosztálynak, azt hiszem, ez a történelemben először fordul elő.

Montvai Attila: A fiatal lét ma tapasztalható meghosszabbodása azzal is magyarázható, hogy a felnőtté válás minden esetben valamiféle azonosulás, beilleszkedés (ennek nem kell pejoratív értelmet tulajdonítani, mert egyszerűen biológiai tény, hogy az ember egy adott koron túl elveszíti a fiatalságra jellemző kezdeményezőképeségét; nincs más választása); csak hogy amihez adaptálódni akarnánk, vagy kényszerülnénk, maga is állandóan változik! Egy olyan társadalmi átalakulás kortársai vagyunk, amelyben minden azonosulási kísérlet újra és újra az alapproblémák átgondolására készítet. A társadalom szinte egészét érintő létforma- és lakóhelyváltás törvényszerűen a tudati szinten is állandó mozgást, változást eredményez. A felnőttkor, ami az egyéniség „intézményesítését”, azaz a közösségnek a közösség mindenkori szervezeti keretein belül történő elfogadtatását jelenti, ma később következik be.

Szilágyi Ákos: Ez némileg ütközik azzal, amit én mondtam, hiszen te azt állítod, hogy az adaptálódni nem tudásnak fő oka az, hogy maga a világ, amiben élünk, olyan gyors ütemben változik, hogy mire adaptálódni tudnánk valamihez, az már meg is változott, szóval hogy ezeknek a problémáknak az oka a szüntelen megkésettség az emberi magatartásokban, értékrendekben. Ezzel szemben én azt látom, hogy a társadalmi mobilitás és a társadalomszerkezet merevsége és konzervativizmusa, ha nem is teljesen különválasztható dolgok, mégis nagyfokú függetlenséget élveznek. Mert a mindennapi élet szerkezete nem változott meg! (Az, hogy abba a lakásba átköltözött valaki, nem jelenti azt, hogy nem hurcolja magával a régi életformáját, mentalitását, és így tovább. . .) De a politikai élet szerkezete is harminc éve változatlan. Egyedül a gazdaságban zajlott le számottevő átalakulás, de a mi szempontunkból ez is csak azért érdekes, mert a tudományos-technikai forradalom bázisán kirajzolódik egy olyan sajátos szociális konfliktusrendszer, aminek a leírása és kritikája többek között a mi generációnk feladata is. Szeretném azonban hangsúlyozni, hogy a fiatal nemzedék helyzete olyan sajátos vonásokat is mutat, amelyeket nem lehet a társadalom általános mozgásának kategóriáival leírni. És nem lehet bennük feloldani sem. Hogy ez ideológia csupán? Persze hogy az. De e nélkül az ideológia nélkül nem tudom megfogni azokat a konfliktusokat, amelyeket a fiatal művészet közvetít – és ha nem közvetítene, szegényebbek lennénk –, és ennek megfelelően nem tudom értékelni a fiatal kultúra kezdeteit. Mert hiszen kezdetekről van szó, még ha ezek máris sokkal öntudatosabb és karakteresebb kezdetek és csirák is, mint sok más korosztály egykori nekifutásai.

Szikora János: Hallgatva a kérdést meg Ákos első hozzászólását, igen zavarba jöttem. Sokáig gondolkodtam azon, hogyan tudnám megfogalmazni ennek a zavarnak az okát, gyökerét. Azt hiszem, az a baj, hogy mi a beszélgetésben két fogalmat használunk felváltva: a fiatal művész és a fiatal művészet fogalmát. Ez a két fogalom egymással párhuzamosan fut, egymás szinonimáiként említődik, holott ha vannak is átfedések közöttük, semmiképp sem hozhatók közös nevezőre. Ha viszont egy van, felmerül a kérdés, hogy melyik fogalmat határozzuk meg melyikből? Azt mondom-e, hogy az a fiatal művész, aki fiatal művészetet csinál, vagy pedig azt, hogy fiatal művészet az, amit fiatal művész produkál?

„Fiatal művész”, „fiatal művészet”: már eleve oppozícióban született megfogalmazás, ugyanis feltételeznek valaki, valami mást, ami „nem-fiatal” művész, „nem-fiatal” művészet. Rögtön fölmerül a kétség, hogy ez a bizonyos „más”-ság csak életkori vagy minőségi különbözőséget jelent-e? Én mélységesen átérzem Ákos patetikusságát, és teljesen jogosnak tartom. Valóban tapasztalható, hogy létezik egy fiatal művészet, amely olyan oppozícióban fogalmazódik meg a régi művészetrel szemben, ami nemcsak más minőséget, de másfajtaságot is jelent. Ilyen tevékenység persze nem születhet meg másfajta életmód és gondolkodás nélkül. Ezért az a benyomásom, hogy történelmileg is igazából a fiatal mű-

vészet fogalma az érdekes, nem pedig azoknak a köre, akik még nem múltak el harmincévesek.

Barabás János: Természetesen az én nézőpontom más, mint amivel Szikora János befejezte. Ugyanis engem, munkámból adódóan, elsősorban a „fiatal művész” érdekel. Szerintem érdemes azon elgondolkozni, mit jelent az a tény, hogy valaki egy nemzedékhez tartozik. Nyilván azt jelenti, hogy vannak az *egésszel* közös érdekei, az egész alapvető *részeihez* kapcsolódó érdekei, s ugyanakkor vannak bizonyos sajátos érdekei, amelyek a nemzedékhez való tartozásból adódnak. Ezek a nemzedék-összetartó vonások az egyes társadalmi jelenségekre való azonos vagy hasonló, de alapvetően az osztálymeghatározottság által determinált reflexiókra vezethetők vissza.

Megint más kérdés, hogy a jelenlegi társadalmi környezet a fiatalok számára új-e vagy adott. Az, hogy a mi generációnk beleszületett ebbe a politikai struktúrába, trivialis. Érdekesebb, hogy ez a társadalom folyamatos és igen jelentős objektív változásokat él át, amelyeket persze nagyon nehéz évtizedhez, évtizedfordulóhoz kötni. Ez indokoltá teszi, ha az előző generációkéhoz képest bonyolultabb valóságról beszélünk ma. A mai fiatal korosztály számára a beilleszkedés tárgya egy – adottságaiban, fő meghatározóiban – determinált társadalmi struktúra, ami azonban nem lebecsülhető mértékű (döntően persze mennyiségi) változásokon esik át.

És itt kapcsolódnék a másik vitatott kérdéshez, amit Ákos úgy fogalmazott meg, hogy a történelemben most először a fiatalság kategóriájával valami új írható le. Ezt a véleményt én teljes mértékben osztom. Elismerem, hogy a fiatal nemzedéknek sajátja egyféle frissebb valóságlátás, morális töltéssel is megáldott változtató kedv, a jelenlegi viszonyok fejlesztésére irányuló törekvés. Ebből adódóan természetesnek tartom, hogy a fiatal nemzedék alkotásaiban fel tud dolgozni egy sor olyan új élményt, amit éppen ez a bonyolultabbá váló valóság indukál. Ez magán viselhet politikailag is értékelhető jegyeket, hordozhat sajátos tartalmi és esztétikai minőséget. De mutathat kiforratlanságra valló jelenségeket is, mind szakmailag, mind művészileg, mind emberileg. Én tehát nem hiszem, hogy ez a nemzedéki gátszakadás csak értékeket hoz felszínre. Nem értek egyet azzal a generációs hangulattal, életérzéssel, hogy akkor most berobbanunk, itt vagyunk, mi vagyunk a sajátosan új minőség, mindenki más elmeredett, konzervatív és időszerűtlen.

Szilágyi Ákos: Újszerű vonáson én nem csupán azt értettem, hogy a fiatalságot minden időben jellemezte egy bizonyos pszichés állapot, változtató kedv, kezdeményező erő, kritikus szemlélet, hanem elsősorban azt, hogy nem volt még a történelemben nemzedék, amelyik azzal fogalmazta volna meg a programját, hogy ő „fiatal”. Mindig kapcsolódott valamihez: egy politikai programhoz, egy történelmi helyzethez, etikához, értékrendhez, és az minősítette őt, nem pedig ő próbálta valamilyen módon minősíteni önmagát azzal, hogy fiatal. Szerintem ez rendkívül érdekes dolog. Tudniillik az a probléma, hogy ma nincsen olyan politikai vagy kulturális mozgalom, amihez kapcsolódhatna, amiben formát ölthetne ez a fiatal szellem – illetve minél inkább van, minél inkább ki tudja hordani ez a nemzedék a maga ideológusait, politikusait, annál inkább meghasonlik, annál kevésbé fogja beérni azzal az ideológiával, hogy „fiatal”.

Montvai Attila: A fiatalság olyan kategória, amit elég szerencsétlenül az alkotói tevékenység területén is egy életkorhoz kötünk. Pedig inkább úgy kellene fogalmazni, hogy a fiatalság az egyéniség és a környezet viszonyának egyik jellemzője. A környezet tudattartalommal válása két, alapvető fázisból áll: az egyik az, amikor „tanulom” a valóságot. Ekkor, az egyéniség megszervezésének időszakában a különállás, az egyedi létezés igazolása ösztönös indulatként jelentkezik. A második fázisban az énben összeállt valóságképet interpretálok, összegezem, illetve szembesítem a környezetben lejátszódó jelenségekkel. A fiatal művészet tehát az a művészet, amelyik megpróbálja megtanulni, saját maga számára újraértelmezni a valóságot, és az a nem fiatal művészet, amelyik összegez és ítéletet mond. Ezek a lehetőségek nyilvánvalóan nincsenek életkorhoz kötve.

Mészáros Géza: Az előttünk járó, a felszabadulást követő „első generáció”, küldetésének fellebbezhetetlen tudatában hatalmas erővel foglalta el a területet. A rájuk szakadó örökséggel küzdve, a ránk hagyandó örökség létrehozásán győtrődve föltehetően némi időzavarba kerültek, mert velünk, az örökösökkel, kissé megkésve kezdtek foglalkozni. Közben a mi korosztályunk meghökkenítő gyorsasággal kinőtt a kamaszkorból, és sok fiatal tehetség úgy érezhette, a „felnöttek” kizárják valamiből. Ez a negatívum az idő során korosztályom egyik fő szervező erejévé lépett elő: az elkülönítettek az elkülönülésben vélik felfedezni erejüket. Közülünk valóban csak kevesen áhítoznak a „felnöttek” szerepére. Mégis azt hiszem, hogy ez a felnőtté válással szembeni ellenállás történetileg igen rövid lejárható állapot; és nem nagyon remélem, hogy az elkülönítés vagy elkülönülés önmagában akárcsak rugója lehetne egy művészetbeli föllendülésnek. Hogy a szakmán belül most mégis föllendülés figyelhető meg, azt sokkal inkább a nagyszámú kiváló képességű fiatal művész jelenlétének tulajdonítanám. Az ő esetükben sem a felnőtt szervezetekhez való tartozás, hanem a tényleges munkában való részvétel mértéke a döntő. A céhen belüli munkanélküliség súlyos gond.

A kérdésnek történelemszemléletünk sajátosságaira utaló részéhez pedig annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy a mi nemzedékünk és az előttünk járók történelmi tudatának konfrontációját semmiképpen sem szabad metafizikusan értelmezni, mert az napról napra folyamatosan változik, napról napra másként fogalmazódik meg a tényként elfogadott történelem, és ennek a folyamatnak egyes mozzanatai katartikus erővel képesek hatni a fiatalságra.

Vajda János: Szerintem alapvető dolog, hogy – amint Ákos mondta – ezt a generációt az határozza meg, hogy fiatal. Az, ami régen teljesen lényegtelen volt. De – és ez egy kicsit elmentmond Ákos fejtegetéseinek – ez az állapot némileg elszegényedést jelent ahhoz képest, amikor a generációs probléma még inkább biológiai-pszichológiai, semmint ideológiai kérdés volt. Ennek pedig az az oka, hogy az előző nemzedékek olyan eszméket és történelmi hatásokat kérnek rajtunk számon, olyan eseményekhez, sorsfordulókhoz kívánnak minket kötni, amelyek számunkra nem a létező valóságot, hanem az elvont történelmet jelentik. Ebből adódik, hogy a fiatalok által létrehozott művek az ő szemükben történelmietlennek, igaztalanoknak tűnnek.

Barabás János: Úgy látom, a mi nemzedékünknek, de különösen az utánunk jövő nemzedékeknek egyre elodázhatatlanabb igénye lesz a közelmúlt történelmét megismerni és a még be nem vallottakkal szembesülni. Az, hogy mi a történelmi sorsforduló *után* szocializálódunk, hogy a drámai változássorozat külső szemlélőiként szocializálódunk, valóban más helyzetet jelent. És itt egészen világos leckét kell feladnunk mindenkinek – különösen azoknak, akik az utánunk beilleszkedni, betörni vágyó nemzedék történelmi tudatának a formálásáért felelősek –, mégpedig két irányban is. Egyrészt fel kell számolni a legújabb kori történelemtől való tudásunk fehér foltjait. Másrészt el kell érni, hogy a történelmi ismeretek *konkrétan* és a történetiség vizsgálati módszere *általában* elfoglalják azt a helyet az oktatásban, a világról való gondolkodásban, ami őket nem csupán megilleti, de egyenesen alapvető fontosságú a szocialista társadalom további fejlődését illetően. Egyetlen megjegyzés az elhangzottakkal kapcsolatban: helytelennek tartom – és megítélésem szerint előbb-utóbb veszélyt is jelenthet –, ha ezt a mai magyar valóságot végsőkig konzolidált, lezárt világnak fogjuk fel. Ugyanis – ahogy erről beszéltünk már – sokasodnak az el-

lentmondásai a világnak is, az országnak is. És a következő években talán arra is be kell rendezkednünk, hogy ezek sokasodni fognak. Itt a környezetszennyeződéstől az életszínvonal-politikáig utalhatnak egy sor általatok is jól ismert gazdasági-politikai ideggócra. Én tehát azt gondolom, túlzottan kényelmes megoldás arra berendezkednünk, hogy mi egy látványos problémáktól mentes, békés és kényelmes korszakban élünk. Különösen veszélyesnek mutatkozik ez akkor, ha számításba vesszük, hogy az utánunk következő nemzedékért már mi is felelősek leszünk. Számunkra pedig még nehezebb lesz az integrálódás ebbe a struktúrájában gyakran változatlan tetsző társadalomba.

Mányoki Endre: Mindaz, amit a fiatal művészet társadalmi helyzetéről elmondtatok, úgy érzem, egyetlen ponton vár kiegészítést: a művek fogadtatásának területén. Azért hangsúlyozom a „művek” szót, mert azt hiszem, abban egyetérthetünk, hogy mindazok a pejoratív jelzők, amik a generáción belüli jelenségekkel kapcsolatosak (pesszimista, álobjektív, marxizáló, újbaloldali stb.), egyes alkotásokra vonatkoznak, nem a generációra általában. De valahol azért minősítik a generációt is. (Ezért érdemes velük foglalkozni.) De mi az, ami ezeket a jelzőket kiváltja? Mi az, ami ezeket a *műveket* életre hívja? Egyféle megfutamodás a valódi problémák előtt? Vagy a társadalmi életben fellelhető ellentmondások? Esetleg a művészeti közélet káros jelenségeinek, tendenciáinak az alkotókra gyakorolt negatív hatása? Láttok-e lehetőséget a felszámolásukra?

Szikora János: Szerintem sem arról, hogy szükség van-e a bátor kritikai jellegű művekre vagy sem, sem pedig arról, hogy ki miért és ki miért *nem* hoz létre ilyen műveket, nem érdemes vitatkozni. Két okból nem: egyfelől minden hivatalos helyről úgyis azt az elvi választ kapjuk, hogy ilyen művekre természetesen nagy szükség van, másfelől viszont a gyakorlatban egyéni élete során mindenki kerül olyan politikai helyzetbe, amikor olyan kompromisszumot kénytelen kötni, amely eleve kizárja az ilyen „bátor” mű létrejöttét.

Sokkal izgalmasabb viszont a kérdésnek az apropója. Nevezetesen a kultúrpolitikának az a fogalomhasználata, amiből a kérdés is hozott példákat. Minden olyan alkotó, akit már értek kisebb-nagyobb támadások, és a vita – az ismert bürokratikus intézkedések előtt vagy után – bizonyos elméleti színezetet öltött, tapasztalhatta azt a sajnálatos jelenséget, hogy egy adott művészi produktumról folytatott úgynevezett kritikai vita, az tulajdonképpen nem más, mint egy igen fürge és ravasz versenyfutás azért, hogy ki ugrik be először a marxizmus védősáncai mögé. Akinek ez sikerült, az nyert, az már sebezhetetlen, hiszen valójában ezek a fogalmak, hogy „álobjektív”, „marxizáló”, „dekadens” és még sorolhatnám, ezek mind a marxizmus védőbástyája mögül hangzanak el, és kivédhetetlenek, hacsak magáról a védőbástyáról nem kezdődik diskurzus, ami viszont már nem művészeti ügy, és különben is, amikor a védőbástyára terelődik keményen és komolyan a szó, akkor meg már a művészet nem is olyan érdekes. Én a magam részéről azt tudom mondani, hogy egyrészt vannak művészileg jó és dilettáns alkotások, másrészt vannak politikailag kívánatos és az adott szituációban politikailag nemkívánatos művek. Az rendkívül fair dolog volna, ha ez így feketén-fehéren kiderülne valamiről. De amikor ezek összeemosódnak, és politikailag éppen nemkívánatos műveket esztétikailag befeketítenek, vagy – ellenkezőleg – felértékelnek jól fekvő, úgynevezett „politikus” tartalmú alkotásokat, akkor ez súlyos zavarhoz vezet, ami viszont végső soron a kritika hiteltelenségét vonja maga után.

Szilágyi Ákos: Csak továbbvinném egypár mondattal az eddig elmondottakat. Valóban

hosszú ideje, minthogy hivatalosan nincsenek szétválasztva a különböző társadalmi intézményszférák, összefolynak nálunk bizonyos dolgok. Így például a politikusi és művészetkritikusi nézőpont is összemosódik. Tudniillik a politikai kritikus csak abból a szempontból ítéli meg a művet, hogy az ahhoz a politikailag konkrétan körülírható világhoz tartozik-e, ami az adott pillanatban létezik. S minthogy a politika nem különbözteti meg magát a marxista elmélettől mint olyantól, valamint a művészetelmélettől mint olyantól, és az ítélkezést nem bizza a szaktudományra (illetve, amennyiben rábizza, csak mint szolgáltató szférára bizza rá), ebből az következik, hogy mind a politika, mind a szaktudomány és a művészet csak veszít.

Montvai Attila: Egy másik oldalról is megközelíthető a kérdés. Onnan, hogy a műveknek megszületésük után mindenképpen meg kell jelenniük egy, a tárgyi mivoltuktól független közegben, a közösségben. Végül is minden műnek egyedüli értelme az, hogy az általánosan értelmezett társadalmi mozgásokat befolyásolja. Ez azonban nem kizárólag művészeti, esztétikai utakon, módokon megy végbe. Minden rendszernek közös jellemzője, hogy a művészeti alkotásokat pillanatnyi állapotának, irányultságának megfelelő keretek között társadalmisítja, vagy akadályozza meg ennek bekövetkezését. Eközben azonban olyan érdekek is érvényesülhetnek, amelyek a tényleges esztétikai minőségtől teljesen függetlenek, és esetenként közvetlen egyéni érdekekre vezethetők vissza.

Szilágyi Ákos: Olyan társadalmi apparátust valóban fölöttébb nehéz elképzelni, amelynek monopóliuma van az abszolút igazság felett. De azt azért el tudom képzelni, hogy lehetséges olyan apparátus, amely biztosítja a különböző igazságok felszínre törését, megfogalmazódását; abban az értelemben is különbözőeket, hogy azok ideológiailag különbözőek; s abban az értelemben is különbözőeket, hogy azok más-más területek igazságai. Mert megvan a politikai élet területén bizonyos igazságoknak az evidenciája, de ugyanez fellelhető a művészi élet területén is. A probléma az, hogy ezek az egyik oldalon összemosódnak, a másikon pedig hihetetlenül mereven elkülönülnek azáltal, hogy bizonyos területeket kiemelnek a valóságos életfolyamatokból. Így például az ideológiát. Mert, mint időnként döbbenetesen vesszük tudomásul, minden ideologikus: a magatartásunk, a mindennapi beszélgetésünk, az öltözködésünk, a viselkedésünk, a művészetünk. Ellenben az, hogy kiemelik a művészetből az ideológiai szférát, úgy jelentkezik a másik oldalon, hogy a kritikának nincs lehetősége különböző ideológiákat megfogalmazni; hogy a művészetet rendkívüli módon leegyszerűsítik egyetlen mozzanataira, és ez a mozzanat értékeli a művészi teljesítményt, ahelyett, hogy megfordítva: a művészet mint egy sajátos ideológiai szféra fogalmazódhatna meg, illetve, hogy többféle ideológiai álláspont ölthetne testet például a kritikai életben. Ami egyébként sokkal inkább segítené a művek társadalmisítását, hiszen rendkívül sokféle izlés és ideológia felé kéne a kritikának – elvben – közvetítenie őket. A kritika pillanatnyilag pontosan úgy tétélezi a közönséget, mintha az egy ugyanolyan absztrakt és összefolyó massa lenne, amilyen absztrakt és elvont szféra maga a politikai apparátus. Egyébként mást nem is tehet. Hiszen közvetít csupán.

Barabás János: A kérdés lényege, ha jól értem, az, hogy mi ezeknek az ideológiailag hibás válaszoknak a születési mechanizmusa, illetve hogyan ítéltetnek meg ezek a torz válaszok. Nos, amit én itt az általatok elmondottakból osztok, az az, hogy nagyon sok esetben szereposztási tévedések regisztrálhatók. A kulturális politikának az a nyilvánvaló kötelessé-

MŰVÉSZETI FŐISKOLÁK
FESZTIVÁLJA

SZENTENDRE 79 MÁJUS 4-5-6.

ge, hogy a társadalom érdekei alapján műalkotásokat megítéljen, azoknak a hozzájárulását a tudatformálás távlati és aktuális érdekeihez (mikor mi kap prioritást) elbírálja. A kulturális politikának joga, hogy mindezen érdekek figyelembevételével megítélje a mű sorsával kapcsolatos leglényegesebb kérdéseket. Szereposztási tévedés ott van, amikor a kulturális politika ezen kötelessége teljesítése, illetve jogának gyakorlása közben átvállalja az esztétikai megítélés feladatát. A helyzetet persze bonyolítja, hogy – bár minden kulturális-politikai igény úgy fogalmazódik meg, hogy nem a napi taktika apologetikus visszaigazolását várja – ennek megvalósítása a gyakorlatban rendkívül nehéz. De az esztétikai és politikai megítélés szereposztási különbözőségeit valóban be kéne tartani. Ám, véleményem szerint, abban, hogy ez nem valósul meg maradéktalanul, az esztétikai, művészetelméleti alapkategóriák bizonytalansága is vétkes. A politikai megítéléshez nagyon kevés támpontot ad az esztétikai megítélés alapján kialakítható értékrend.

Ami még a kérdéshez tartozik: az ítélet sohasem lehet megbélyegző, és mindig a marxizmus-leninizmus eszmei bázisán kell hogy megfogalmazódjon.

Végül van ennek a kérdéskörnek egy tisztán ideológiai megközelítése is. Arra gondolok, hogy ennek a kornak a bonyolult változásaira az ideológiánk nem reagál offenzívan, sok szempontból nem elég mozgékony. Tehát nemcsak a művészettudományok hiányosságait kell regisztrálni a kulturális politikai munkát nehezítő tényezők között, hanem az ideológiánk gyakran tapasztalható defenzív magatartását is bizonyos új társadalmi jelenségek tükrözésében. Ezek a tényezők játszanak szerepet a torz válaszok születésében. Ezeknek sokféle típusát soroltuk fel a KISZ központi bizottsági előterjesztésben. Én elismerem, hogy ezek korántsem egynemű jelenségek, és a társadalmi problémákat mint a keletkezés motivumait lényegesebbnek érzem, mint a művészeti életen belülieket. Ugyanakkor észre kell vennünk a művészeti életen belül károsan ható jelenségeket, a demokrácia érvényesülésének, a tiszta, elvszerű művészeti közéletnek a hiányosságait, a túlzott óvatoskodást a kiadói, szerkesztői műhelymunkában, és még sok mást.

Mészáros Géza: Különösen az erre a kérdésre adandó válasz során tűnik nekem az első kérdésben szereplő, úgynevezett egyetlen létező valóság kicsit metafizikus kategóriának. Szűknek érzem, mert számomra a mienktől eltérő berendezkedésű társadalmak nagyon is valóságosak; gondolom, ezzel nem vagyok egyedül. Egy teljesebb világképben viszont az „itt és most” szempontjának fontossága még nyilvánvalóbb. Különösen az úgynevezett világjelenségek vizsgálatakor nem téveszthető ez szem elől.

Hajlamosak vagyunk arra, hogy ezeket a világjelenségeket egyszerűen divathullámoknak minősítsük. Valóban nem könnyű az üzleti és művészeti életet szétválasztani, de az mégsem valószínű, hogy a megismerés e nélkülözhetetlenül fontos útvonalán (művészet) évtizedek óta csak divathullámok hömpölyögnek. Egy példa: a mi érthetőség-közérthetőség vitáinkkal csaknem egy időben kifejezetten populáris irányzatok alakultak ki a világban, melyek azt célozzák, hogy a befogadó minél könnyebben hozzájuthasson ahhoz az üzenethez, amit a mű hordoz vagy hordozni kíván, melyeknek tehát éppen a közérthetőség az egyik legfontosabb célkitűzése. Néhány kitűnő művésznk is jelen volt és van ezeknek a mozgalmaknak a bölcsőjénél. Kritikai életünkben viszont kialakult reflex, hogy ha valami nyugati turistaúton látott dolog ismerősnek tűnik Magyarországon, az majdnem automatikusan elítélhető. Ilyenkor kielégítő módszer a mű vagy egyenesen a művész egyszerű besorolása, a többit már magától elvégzi a működésbe lépő ideológiai bunkó. A kritika ilyen irányú működése óhatatlanul fáziseltolódásokhoz, megkésetttséghez vezet, nyo-

masztó légkört teremt, melyben folyamatosan újatermelődhet és burjánzik a provincializmus. Súlyos méltánytalanságok és váratlan mennybemenetek tanúi lehettünk. A kritika ilyenkor művészetén kívüli területekről indul és végül ott is landol.

Épp a legutóbbi Stúdió-kiállítással kapcsolatosan alakult ki éles vita két igen népszerű napilapunk között. Ez igen jól példázta a helyzet bonyolultságát. A versenyfutás ezúttal is nyomban megindult a marxizmus védősáncai mögé, most azonban mégsem az első helyezett került ki győztesen a vitából. Legalábbis mi, szakmabeliek úgy éreztük.

Vajda János: A zenei életben is tapasztalható, hogy amikor a művészetideológia olyan dolgot fedez fel, aminek valamilyen nyomát külföldön már regisztrálták, azt az itthoni kritika egyszerűen utánzásként értékeli, és esetleg el is ítéli. Holott számtalan nyugati irányzatnak a hazai megjelenése nem egyszerű utánzás, hanem annak valódi transzformálása a magyar viszonyokra. Szerintem pedig hallatlanul fontos lenne kifutást hagyni ezeknek a kísérleteknek, nem pedig az első pillanatban lecsapni rájuk, és ezzel megakadályozni, hogy odáig fejlődjenek, amikor már egyértelműen valóság-hú mondanivalót képesek hordozni.

Szilágyi Ákos: A torz válaszokat illetően két kérdést tartok megkülönböztetendőnek. Az egyik, hogy vannak torz valóságok, a másik, hogy vannak torz nézőpontjai a valóságnak. De mihez képest torzak? Például, mondhatnánk, hogy a marxizmus-leninizmus valamilyen felfogásához képest. De akkor a *maguk* összefüggései között ezek a „válaszok” sem torzak, hanem adekvátak önmagukhoz. Ez mégsem gátolhat meg abban, hogy minősítsem őket. De akkor sem ezzel a kategóriával, mert ebben nagyfokú türelmetlenség rejlik, és kihallatszik az erőteljes felszólítás: tessék eltüntetni ezeket a torzszülötteket!

Tarr Béla: Az alkotót és művét meghatározza, hogy egy adott társadalmi közegben él, ahonnan nem lehet kiszakítani, és csak ennek összefüggéseiben lehet vizsgálni, értékelni.

Ha nem ilyen összefüggésben kezdjük el vizsgálni a műveket, hanem önmagukból kiindulva, akkor jön létre az az állapot, amiről most beszélünk; ha a kultúrpolitika és a napi esztétika összeeszeréli a szerepeket. De rosszabbá válik a helyzet, ha a kultúrpolitikai döntések és az esztétikai megítélés között nincsen semmiféle kommunikáció, szerintem a két minőségnek egyszerre kell hatnia.

Mészáros Géza: A szakmánkon belül a legkülönbözőbb megítélések és megfontolások révén a legkülönbözőbb értékrendszerek működnek egymással egy időben. Ami önmagában nem volna baj, sőt természetesnek lehetne minősíteni, ha nem egyetlen kifutópálya állna valamennyi rendelkezésére. Mert ez a helyzet föltétlenül egy olyan túlekedéssel jár, ami a szakmán belüli egészségtelen ügyekhez vezet.

Montvai Attila: Az a véleményem, hogy azok közül a dolgok közül, amelyekről eddig szó esett, nagyon sok a tehetetlenségi jelenség, az emberek fejébe valamikor beépített gondolati struktúrájának még ma is élő maradványai. Sok igazság van abban, amit Ákos mondott, de – hogy úgy mondjam – ma már hivatalosan is beismert tény, hogy nemcsak egyfajta, kizárólagos igazságok léteznek. A nagy tehetetlenséggel rendelkező köztudat, közvélemény még nem tudja felfogni és értékelni ezt aényt. Ilyen reflexek következtében sokszor kényszerképzetként jelentkezik az egyféle és egyetlen módon értelmezhető való-

ság iránti igény. Magyarul: a kollektíve kialakított, azaz a felelősség vállalásától mentesítő sémák alkalmazása, illetve alkalmazásának kötelező mivolta iránti igény gyakran a közösségből indul ki.

Mészáros Géza: Ehhez egy adalék az is, hogy tapasztalatom szerint a különböző művészeti ágak esetében a tűrőképesség jelentősen különbözik. A képzőművészet területén például elég aggályos a megítélés. . .

Montvai Attila: . . . és a fotónál. . .

Szilágyi Ákos: . . . és az irodalomban. . .

Montvai Attila: A fotográfia problémája az, hogy dokumentál. Ez a tény akkora félelmetet táplál. . .

Szilágyi Ákos: . . . pontosan akkorakat, mint a szociográfia által kínált tények. Egyébként a fotográfia jelenleg tapasztalható előretörése nem utolsósorban a szociografikus érdeklődés megnövekedésével magyarázható.

Mányoki Endre: A kritikáról, a művészetelméletről sok szót ejtettetek. Arról is, hogy az ideológia milyen fontos szerepet játszik a művek és művészek megítélésében. Lehetségesnek tartjátok-e, hogy a helyzet javulni fog azáltal, hogy a KISZ a művészeti stúdiókon és körökön belül fejleszteni kívánja az ideológiai képzést? Nem az elmélettel, a kritikával foglalkozók képzése biztatna-e több reménnyel a felemás állapot megoldását illetően? Sőt továbbmegyek: számomra paradoxnak tűnik az, hogy a kritika hatásáról beszélünk akkor, amikor a fiatal művészek alkotásaira reflektáló írások csak szórványosan és esetlegesen jelennek meg. Szakmai szempontból tehát hogyan állunk bírálat dolgában?

Mészáros Géza: A művészek, illetve a kritikusok ideológiai képzése nem zárja ki egymást. A szakmán belüli ideológiai-politikai stúdiumokra szükség van (nálunk is volt példa sikeres rendezvényekre, elsősorban a taitótfalvai szimpozionokra gondolok), de ugyanúgy fontos, természetesen, az elmélettel foglalkozók ilyen irányú tevékenységének megszervezése is. Ez a probléma azonban ma még – sajnos – másodlagos ahhoz képest, hogy nálunk egyáltalán nincs kritikusképzés. Mert az a tudás, amit a jelenlegi egyetem az erre a pályára kerülőknek nyújt, nagyon alkalmas lehet arra, hogy a múltbeli műtörténetnek a különböző tetteit jól és helyesen megítélhessék, de nem teszi őket semmi módon alkalmassá arra, hogy az élő művészetről mérvadóan, közönséget is, művészeket is megfelelő módon orientálva nyilatkozzanak. A kritikusok nagy része így egyfajta szépprózát művel, és természetesen az irodalmilag megragadható részletekkel foglalkozik legszívesebben. A képzőművészet esetében ez sajnos soha nem esik egybe a lényeggel.

Vajda János: Hadd utaljak a jelentésre, ami a KISZ Központi Bizottsága számára készült. Ebben olvasható, hogy a szakmai kritika gyakorlatilag alig létezik. Ez a zenére vonatkozóan is teljesen igaz. És amennyiben születik is valamilyen kritikai jellegű írás, az ítéletet jóformán nem tartalmaz. Egyrészt azért, mert – ahogy Géza mondta – prózai jellegű, irodalmi indíttatású maga a szöveg, másrészt azért, mert legtöbbször egyszeri hallás után, a partitúra átnézése nélkül írták. De szerepet játszanak a kritika elsorvadásában azok a tényezők is, amelyeket a művészeti élet szervezettségének problémájaként már az előzőekben elmondtunk.

Tarr Béla: A kritika a legutolsó állomás a filmkészítésben. Csak akkor lehet róla beszélni, amikor a film már elkészült, a kritika pedig meg van írva. Ezt azért mondom el, mert bármennyire is fontosnak tartom azokat a gondokat, amelyek az alkotó munkát megnehezítik, a kritika nem tudja megoldani őket. Illetve csak áttételesen. De így is nagy a jelentősége.

Saját szakmámat illetően azt tartom ez ügyben a legnagyobb gondnak, hogy a kritika túlzottan játékfilmcentrikus, nem pedig általában véve filmcentrikus. Például a Balázs Béla Stúdió filmjeivel nem foglalkozik, csak ha az szélesebb nyilvánosság elé kerül. Helye-

sebben fogalmazva tehát: a kritika moziforgalmazás-centrikus. Problémát jelent, hogy nincs filmkritikusképzés Magyarországon. Mindenki, aki a mozival foglalkozik, a bölcsészkarról kerül ki. Filmes szempontból elemző kritika elenyésző számban létezik. Ha elkészül egy olyan munka, amely valamiféle analízist, tudományos megközelítést vállal föl, a saját vállalásaihoz mértén kapjon kritikát! Nem az a baj, ha a művet a társadalom elemzésével kötik össze, hanem az, ha kiszakítják létezési és hatókörzetéből. A funkcionáló napi kritika melletti elemző tanulmányok hiányáról beszélek, és ez végső soron abból fakad, hogy a filmtudósok, a filmesszakma képzése hiányzik.

Barabás János: Azt hiszem, nagyon divatos zsrúnál lesz a Mozgó, ha a kritikáról az itt általatok elmondottakat közli. Ami a kritikusképzés hiányosságait illeti, abban egyetértek. De az a meglátásom, hogy a helyzet javításában szerepük lehetne a művészeti köröknek is. Azt például tudom, hogy a Fialal Képzőművészek Stúdiójában működik művészetkritikai szakosztály.

Mányoki Endre: Stúdiók, körök, műhelyek – használjátok ezeket a szavakat, amelyek már önmagukban azt sejtetik, hogy az utóbbi évtizedben (amikor javarészt keletkeztek ezek az intézmények) javult a fiatal művészek társadalmi helyzete, bővültek alkotási lehetőségeik. Ugyanakkor, úgy tűnik, a művészeti életben elfoglalt pozíciójuk nem változott ilyen mértékben és minőségben. A statisztikák azt mutatják, hogy az egyes művészeti szövetségeknek csupán öt-tíz százaléknál harmincöt éven aluli tagja van. Van-e valamilyen összefüggés a stúdiók léte és e között a tény között? Ha elkülönülés tapasztalható, annak mi az oka? Feladata-e a stúdióknak a beilleszkedés biztosítása? És mi a célja a fiatal alkotóknak: elkülönülni vagy integrálódni?

Vajda János: A stúdiók létrejöttének egyik fő oka az volt, hogy a művészeti életbe való természetes beilleszkedés rendkívül nehéz. Ezen a helyzeten azonban, sajnos, a stúdiók léte sem sokat változtat. Mert a legtöbb stúdió lényegében valamiféle érdekvédelmi szervezet, aminek a lényege, hogy tagjai ne teljesen magukra hagyva küzdjenek azért, hogy térhez jussanak. Ilyenformán ezek a stúdiók általában elzárkózást jelentenek a művészeti élet egészétől, egy bizonyosfajta védettséget nyújtva tagjaiknak, s egynéhány évvel meghosszabbítva mintegy a tanulmányi időt. Ami természetesen csak addig tart, amíg valakinek sikerül befutnia, s ezáltal kiválik a többiek közül. Úgy vélem tehát, hogy a stúdiók jelenlegi szisztémája gyakran defenzív célt szolgál, és annak kontrájaként jött létre, hogy az alkotó nem tud természetes időben bekerülni a művészeti életbe.

Montvai Attila: Az, hogy különböző érdekvédelmi szervezetekkel próbáljuk segíteni a fiataloknak a művészeti életbe történő bekerülését, szerintem helyes. De végül is nyilvánosság is, minőség is csak egyféle van. És az, hogy valaki diplomát kap, még nem jogosít fel rögtön arra, hogy ezt a nyilvánosságot és ezt a minőséget magáénak mondhassa. Tudomásul kell venni, hogy a művészetben is vannak győztesek és vesztesek. Jó esetben ez korrelál az igazi tehetséggel. Ha a művészeti stúdiók ezt a korrelációt képesek magasabb szintre emelni, akkor szerepük, értelmük van. Ha kevésbé valószínűvé teszik az igazi tehetség realizálódását, akkor értelmük nincsen.

Mészáros Géza: Azt hiszem, abban mindnyájan egyetértünk, hogy a stúdiók léte bizonyos zártságot is jelent. Ha jótékony kezek locsolókanálával működnek az üvegházban, az nagyon jó hatással lehet a növényekre. De attól tartok, nem ez az igazi megoldás; az egész természettel kéne valamiként összehozni ezt az üvegházban nevelt társaságot. Ha valaki a szakmában akar maradni, annak nálunk is többször kell indulnia, ha jól számolom, a stúdió után éppen negyedszer. A stúdióon belül persze mindenki egyenlő, de – ha szabad ezt a közkeletű mondást idéznem – vannak, akik még egyenlőbbek. És aki a stúdióon belül is a perifériára kerül, az aztán valóban úgy érezheti magát, mint valamilyen öslény vagy különleges kövület. Hogyan fordulhat ez elő? Úgy, hogy a szervezetnek nincsenek szervezett tagjai, mivel a tagoknak sincs úgy a kezében a szervezet, ahogy azt feltételezzük. Ezért az-

tán nem is igen lehet szervezetről beszélni, inkább valamilyen különleges társadalmi alakulatról, amelynek feladatait – eléggé szűkre szabottan – más intézmények határozzák meg.

Tarr Béla: Nem ismerem a többi stúdiót. Egyet ismerek, a Balázs Bélát, ami egy teljesen autonóm szervezet és teljesen más logikával működik, mint ami az eddigiekről hallottakból kiderült. A stúdió alapszabályban rögzített feladata az, hogy biztosítsa a kísérletezéshez szükséges anyagi feltételeket és a műhelymunkához való körülményeket a pályakezdekők számára. Úgy érzem, a miénk a magyar művészeti élet egyik legdemokratikusabb és legnyitottabb stúdiója, úgyhogy én mindazokat a problémákat, amiket tőletek hallottam, nem érzekelem.

A Balázs Béla Stúdió nem teljesen homogén társaság, több koncepció képviselteti magát, egymással párhuzamosan. Nem áll nyílt konfrontációban a filmszakmával, hiszen aki itt dolgozik, az nincs itt állásban. Nem garantál semmiféle integrálódást a szakmába, miután nem ez az elsődleges célja, hanem hogy olyan műveket hozzon létre, amelyekkel át lehet alakítani a filmkultúra képét. És én nem is hiszem, hogy így kell feltenni a kérdést: mennyire segítik ezek a műhelyek az integrálódást? Hanem úgy, hogy mennyire biztosítanak lehetőséget arra, az ott dolgozó emberek számára – akár kortól is függetlenül –, hogy olyan produktumokat hozzanak létre, amelyeket a művészeti közéletben működő egyéb szabályozók miatt nem lehet máshol létrehozni szerintem. A stúdió az műhely és nem előszoba.

Mészáros Géza: Gyakorta vetik szemünkre az általunk is áhitott műhelyszellem hiányát. A szellem azonban ezen a téren sem előzheti meg az anyagi léte – fiktív műhelyben sajnos csak fiktíve beszélhetünk műhelyszellemről, ami persze meglehetősen abszurd dolog. Valódi feladatok megoldására valódi műhelyek kellenének, és nem hiszem, hogy ezekben a műhelyekben ne jönne létre azonnal és magától a műhelyek szelleme is. Ennek hiányában a Fiala Képzőművészek Stúdiója sajnos valami olyasféle előszoba, melynek egyik ajtaja a lépcsőházból, a másik ajtaja pedig egy újabb lépcsőházra nyílik. Ezzel együtt fontos eredményeket könyvelhettünk el az utóbbi néhány évben, és a legtöbb kiöregedő szívesen tag maradna még, mert a Stúdión túl nem biztos, hogy folytatható a megkezdett munka. De hát nálunk nincs lehetőség arra, hogy valaki ötvenéves koráig tag maradjon.

Mányoki Endre: Az eddig elmondottakból számomra az derül ki, hogy az egyes stúdióknak saját erőből kell kialakítaniuk azt a szervezeti formát és funkciót, ami működésüknek és az adott művészeti ág sajátosságainak leginkább megfelel.

Szilágyi Ákos: Én azt mondanám inkább, hogy vannak stúdiók, amelyeknek meg kell találniuk a funkciójukat, mások megtalálták (bár én azt hiszem, hogy csak a Balázs Béla ilyen), megint másokat pedig eleve azért hoztak létre, hogy ne találják meg ezt a társadalmi funkciót. Ilyen (nem stúdió, ugye, hanem) kör – ami önmagában is elég statikus képzeteket ébreszt – a FIJAK. A legtöbb stúdió létrehozásával valamiféle társadalmi nyomást vezettek le. A probléma az, hogy nem felszabadították ezt a nyomást, hanem létrehoztak számára intézményes kereteket, bekebelezték a művészeti-politikai irányító apparátusba, és így éppen mint sajátágosan művészi társulások veszték el egyszer s mindenkorra. És azért leginkább a fiatal írók köre ilyen, mert az írók tolla és papírja fölött nem lehet diszponálni, nem lehet a demokráciát úgy kiélni, hogy az alkotás anyagi feltételeit (eszközeit) biztosítják számukra. A baj ott van, hogy ami értelmet adhatna a körnek, az gyászosan halódik.

Mányoki Endre: A nyomdai kapacitásra gondolsz?

Szilágyi Ákos: Rákérdeztél. A Fiala Művészek Klubja tervezett egy folyóiratot tavaly valamikor. Maszek munkával sikerült is az anyagi feltételeit létrehozni, de a mai napig nem tudtak kihozni egyetlen számot sem. A Fiala Írók Körében mint beteges, utópiszt-

kus ábrándozásról szoktak beszélni arról, hogy nekünk is lehessen valamilyen kiadványunk, vagy amikor eszünkbe jut valamit kiadni, akkor erre legyen nyomdai kapacitás.

Persze, a stúdiók és körök lehetőségeit más dolgok is befolyásolják. Ilyen például az adott művészeti ág anyaga (a filmek esetében a filmkészítés eszközei maguk is némileg segítik a kísérletezni akarókat abban, hogy ők kísérletezhessenek), de a művészek közötti különbség is; egy költő, egy irodalmár sokkal kevésbé tudja, hogy mit akar, mint egy filmes, illetve sokkal kevésbé kell akarnia valamit.

A stúdió mozgalom szeretne lenni. Tehát saját nyilvánosságot akar kialakítani, saját kezdeményezést tesz szükségessé. A Fialat Írók Körében azonban ez a kezdeményezés nem a fiatal írók kezében van.

Mányoki Endre: De hát az Írószövetségnek sincs saját kiadványa...

Szilágyi Ákos: Az más. A nagy filmstúdiók sem úgy épülnek fel, mint a Balázs Béla. Nem tudom, hogy a BBS-nek van-e érdekvédelmi funkciója. Nyilván nincs, mert hiszen ott a Filmgyár, annak van szakszervezete, amely ezeket a funkciókat ellátja. Nálunk meg öszszemosódik a kétféle szerep.

Tarr Béla: A Balázs Béla Stúdió nem érdekvédelmi szervezet.

Szikora János: Vegyétek figyelembe, hogy én végig hallgatni voltam kénytelen e beszélgetés alatt, mivel színházat csinállok, és a színháznak nincs stúdiója. Hallgatva a beszélgetést, teljesen nyilvánvaló, hogy tulajdonképpen borzasztó könnyű helyzetben vannak azok, akik individuális műformát művelnek, hiszen az anyaghoz, amivel alkotnak, egyszerűen hozzájuthatnak, és írhatnak, fotózhatnak, festhetnek, csinálhatnak mindent, ami tetszik. Legfeljebb nem tudnak belőle megélni. Vannak viszont olyan művészeti formák, amiknek az anyaga gazdasági és politikai monopólium. Tipikusan ilyen a film, a televízió és a színház. Ahhoz, hogy itt valaki alkotson, ahhoz egy monopolhelyzetben levő műanyagot kell megszereznie, és ez nem megy anélkül, hogy valami szervezetbe (ami lehet filmstúdió, lehet színház) ne menjen be, és annak érdekében, hogy ez a monopolizált anyag a kezébe kerüljön, különböző kompromisszumokat ne hajtson végre. A kísérletezés, ami a művészet progresszivitásának egyik forrása, az ilyen monopolizált műformák esetében a legnehezebb. Hihetetlenül nagy dolog az, hogy a Balázs Béla Stúdió létrejött, hogy él, hogy létezik. Nem véletlenül hivatkozik rá úton-útfélen mindenki. Nagyon szomorú viszont, hogy a színházművészeknek nincsen ilyen stúdiójuk. Óriási a jelentősége, hogy a zenében megszületett, jellemző módon jóval később, mint a film esetében.

Barabás János: Ahogy hallgattam ezt a beszélgetést a stúdiókról, az jutott eszembe, hogy a fotóművészek mi mindent megtettek, az iparművészek és a színházak mit meg nem tennének, hogy legyen nekik is egy ilyen érdekvédelmi funkciót ellátó, kontinuitást biztosító szervezetük. Mert a stúdiók vagy műhelyek legfontosabb feladata mindenképpen a beilleszkedés segítése. Ennek eszköze lehet az egzisztenciális támogatás, a szociális-érdekvédelmi feladatok ellátása, de lehet egy sor ennél fontosabb tényező: a műhelymunka, a vita, a bemutatkozás lehetősége. De a lényeg, ami a kérdésből, azt hiszem, továbbvisz: hogy a stúdiók önmagukban nem biztosítják ezt a kontinuitást. Tehát a stúdiók, a körök jó munkája elképzelhetetlen a szövetségek „átvevő” munkája nélkül, anélkül, hogy a szövetségek folytatnák és kiteljesítenék azokat a kísérleteket, amelyeket a stúdiók egy bizonyos életkorban elkezdnek.

Ami viszont a publikálási viszonyokat illeti, ezek éppen az irodalom területén talán túlságosan is bőségesek. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy milyen rettenetesen könnyű első kötethez jutni. Milyen óriási bőségben közöl a Kortárs, az Új Írás és más lapok fiatalokat, olyannyira sokat, hogy lassan a Mozgó Világnak nehéz megtalálnia a saját korosztályát. Ez a hatalmas „árubőség” inflációt okoz, és ameddig ez nem csökken, én kifejezetten helytelennek tartom azt az igényt, hogy kell még egy folyóirat a fiataloknak. A különböző területeken dolgozó fiatal művészeknek és szervezeteiknek a *Mozgó Világgal* kell szorosabb kapcsolatokat kiépíteniük. Végző soron tehát az a véleményem, hogy

minden egyes stúdióknak a létjogosultságát az határozza meg, hogy mennyire tudja a saját lehetőségeit javítani a beilleszkedés segítségével, és hogy mennyiben járulnak ehhez hozzá az egyes művészeti szövetségek.

Vajda János: Ahhoz szeretnék, kívülállóként, hozzászólni, amit Barabás elvtárs a publikációs bőségről mondott. Tény, hogy a fiatalok sokat publikálnak irodalmi-művészeti folyóiratokban, de ennek nem sok köze van ahhoz, hogy a FIJAK létezik. Ami viszont a *körnek* sajátos profilt adhatna, az antológia, egyszeri megjelenés után évek óta nem folytatódott. Emiatt vélem úgy, hogy Barabás elvtárs rózsásabbnak festette le a helyzetet, mint amilyen az valójában.

Szilágyi Ákos: Én eleve megtévesztőnek tartom, amikor azt mondják, hogy gátszakadás történt, túlságosan sok a fiatal író, költő és hasonló. Mert ez egy mesterségesen kialakított kulturális-irodalmi piac, ahol a nemzedékek váltása, bizonyos termékek kiszorulása a piacról, éppen olyan lassan ment, ahogy új nemzedékek „árúinak” a betörése. Ki hallott már olyanról, hogy az irodalomból lényegében kihulló íróknak, költőknek a garmadája a szövetségből is kikerült volna, vagy akár ne kapna publikálási lehetőséget. De ezeknek a – nem szükségszerűen öreg – íróknak a bőségéről nem szokás beszélni.

De nem a publikálás nehézségeiben kell a nemzedéki kérdés gyökerét keresgelnünk. Mennyiségét tekintve irdatlanul sok mű jelenik meg a fiatal írók tollából, de elszórtan, esetlegesen, semmiféle fórum köré nem szerveződve. Azért a groteszk eredményért is évekig kellett harcolni, hogy legyen egy folyóiratunk, aminek öt év alatt végül is sikerült magát havi szintre feltornáznia.

Ami az antológiánkat illeti, szerkesztése ugyanazt a mennyiségi szemléletet tükrözi, amit a megjelenés más formái, hiszen az úgy állt össze, hogy a kör minden tagjának munkái szerepeljenek benne. Az a bizonyos – Csoóri szavával – „kidekázott népfrontosság” igazgatja az antológiák születését is. Tehát a csoport szerinti, az esztétikai-politikai platform szerinti szerveződésre és bemutatkozásra nincs lehetőség. Amikor a Mozgó Világgal való kapcsolatok bővítéséről volt szó, mi akkor is azt kérdeztük, hogy miért ne lehetne a Mozgó Világ mellett létrehozni a Mozgó Füzeteket vagy Mozgó Könyvtárat, ahol a fiatal irodalom most már irányatosan, egy-egy művel, csoportantológiával, verseskötettel folyamatosan szerepelhetne.

Barabás János: Én változatlanul fenntartom azt a véleményemet – bár nem tudhatom, mi van a fiatal költők, írók fiókjaiban –, hogy értéktelen munkák tucatjai jelennek meg folyóiratokban és kiadóknál. Lehet, hogy ez ennek a bizonyos mennyiségi szemléletnek a következménye, de én mint olvasó és állampolgár az írott szó felelősségével való visszaélést tapasztalom az irodalmárok egy részénél. Az világos, hogy a program köré szerveződés – talán a Mozgó Könyvtár is – jótékony hatással lehetne a színvonalra. Azonban ilyen helyzetben, amilyenben a magyar folyóirat-struktúra, az irodalmi nyilvánosság van, elsősorban mégiscsak a nemzedék folyóirata köré való szerveződést kellene erősíteni.

Mányoki Endre: Utolsó kérdésünkkel segítséget kérünk tőletek. A KISZ KB határozata alapján 1980 januárjától a Mozgó Világ havilap lesz. Mit kell tennünk, hogy a megnövekedett lehetőségeket a fiatal irodalom és művészet valódi igényeinek és érdekeinek megfelelően használjuk ki?

Vajda János: Az a gyanúm, éppen nem jókor mondom, hiszen a közelmúltban az egyik szám éppen a zenével foglalkozott, de előtte nagyon ritkán jelentek meg ilyen tárgyú írások a lapban. És az azért nagyon kívánatos lenne, ha valamelyest látható folytonossága volna a zenének is a Mozgó Világban. Elsősorban arra gondolok, hogy fiatal és még reményteljes kritikusok és zeneesztéták írnanak – természetesen nem koncertkritikákat, de – általános vagy mai zenei problémákról.

Mészáros Géza: A havonkénti megjelenéssel, remélem, még mozgékonyabb és mozdíthatóbb lesz a Mozgó Világ maga is; és az eddigieknél jóval több lehetősége nyílik majd arra,

hogy azt a valószínűtlenül nagyszámú tehetséget, aki a mi szakmánkban dolgozik, több szinten, differenciáltabban tudja bemutatni. Mert igényesen válogat a lap most is, de valamiféle olyan profilja alakult ki, mintha sokkal „avantgardabb” lenne legújabb képzőművészetünk, mint amilyen. Az avantgarde természetesen nem minősítő jelző, hanem egy bizonyos réteget jelölök vele, a szakma egy metszési felületét. Ennél jóval gazdagabbak vagyunk. És bizony minimális feltétel lenne, hogy a reprodukciók színesben jelenjenek meg.

Tarr Béla: A lap – most nagyon durván fogalmazok – periferikus. Ezt úgy értem, hogy nem lehet találkozni vele, nem forognak a példányai. Azt a helyzetet pedig meg kéne szüntetni, hogy ez a lap kevesek tulajdona legyen csupán.

Szikora János: Egyszerűen kicsi a példányszáma, de ez nem jelenti azt, hogy periferikus, mert nem a szellemi tartalmától az. Én nem hiszem, hogy bárki jelen pillanatban jobb lapot tudna csinálni. Nagyon jó ez a Mozgó Világ úgy, ahogy van. Csak egyetlen dologra kellene vigyázni: ki kéne szűrni a dilettánsokat és az összes bűdös bürger parvenüt, akikről megrohad minden.

Montvai Attila: A fotográfia megjelenési formája a MV-ban, egyáltalán a MV-hoz hasonló jellegű lapban bonyolult, nem megoldott kérdés. Két határeset, és ezek között számtalan lehetőség képzelhető el:

„A fotó megjelenhet – a képzőművészethez hasonlóan – egy műalkotás reprodukciójaként”, de a lap olyan organikus alakító eleme is lehet, mint a papírfelület vagy a tipográfia. Ehhez persze a lehetőségek kiaknázására képes fotográfiai anyag is szükséges, ami távolról sem áll rendelkezésre. A MV szerkesztősége előtt áll a választás kínja és teljes felelőssége. Különállóként ebben nem lehet javaslatokat tenni, felelőtlen kívánságokat hangoztatni, mert ezek alapvető szerkesztési koncepciókat is érintenek. Javasolni csak egyet lehet és egyet szeretnék: a vitathatatlanul szükséges kísérletekben jó lenne szorosabb kapcsolatokat kiépíteni a MV és a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiója között.

Szilágyi Ákos: Nekem az egyik javaslatom az lenne, hogy sokkal kevesebb verset közöljünk. A lapnak ugyanis éppen az az erőssége, hogy szakít (tudatosan, programként-e vagy sem) a magyar kultúra irodalomcentrikusságával, és ezt tovább kéne erősíteni azzal, hogy szakít az irodalmon belüli líracentrikussággal – az epika és az elmélet javára. A hetvenes évek végre a líra devalválódásának az évtizede minálunk is.

A másik probléma, hogy havilappá válásával a Mozgó Világ is bele fog tagolódni a jelenlegi képtelen folyóirat-struktúrába, és fennáll a veszély, hogy ugyanazt a „népfrontpolitikát” kénytelen eljátszani, amit laptársai. Márpedig ez nagy mértékben leronthatja a színvonalát. Mert a Mozgó Világ most még képvisel valamit, nem úgy, mint a jellegzetes antológia-folyóiratok, a Kortárs, az Új Írás, amelyeket sokkal inkább összeállítanak, semmint szerkesztenek. És ezt éppen azzal lehetne elkerülni, ha a lap még komolyabban venné az irodalomcentrikussággal való szakítást. Maradjon az irodalom olyan arányban benne, mint eddig, és zárkózzon fel hozzá a kritika, az elmélet, a zene, a film. Bizonyos értelemben a Mozgónak a hiányzó „magyar folyóirattá” kellene válnia. Nem tudom, hogy a mai körülmények között sikerülhet-e ez.

Barabás János: A lappal kapcsolatos igényemet és kívánságomat mint olvasó, és mint olyan, aki ebben a funkcióban dolgozik, három dologban tudom összefoglalni (és ez a három dolog tudatosan nem ismétli az általatok elmondottakat, mert azokkal csaknem százszázalékosan egyetértek). Az egyik, amit várok a laptól: tudatosabb, bátrabb politizálást a szerkesztésben – ezt elsősorban a szerkesztői munkára, és nem a közölt anyagokra értem – és a vitákban. Tudatosabb *mellette*-politizálást. A másik: a *ma* kérdéseire válaszoló, *színvonalas* anyagokat a *szocialista eszmeiség* kíséretében. Tudom, hogy ennek a megvalósítása, úgy, hogy mindhárom összetevőjére egyenlő hangsúly essék, nagyon nehéz. És végül: a Mozgó Világnak tudatosan kell vállalnia azt, hogy nevel és formál. Eddig jóval tudatosabban azt vállalta, hogy *alkotókat* nevel és formál. Havilapként a *közönséget* formáló, alakító funkciónak kell prioritást biztosítania. Továbbra is vállalva természetesen az előzőt is.

MOZGO VIJAG / 1979 OKTOBER

4

5

6

BOJTÁR ENDRE 1940-ben született. Az ELTE orosz–cseh szakán végzett. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének főmunkatársa, a szegedi JATE docense. 1977-ben *A kelet-európai avantgarde irodalom*, 1978-ban *A szláv strukturalizmus az irodalomtudományban* címmel jelent meg könyve.

BURKUS SÁNDOR 1957-ben született Budapesten. 1976-ban érettségizett. Több munkahelye volt, világosítóként az MTI-nél dolgozik.

CZÁKÓ GÁBOR 1942-ben született Decsen. 1966 óta publikál, 1970 óta hét könyve jelent meg: regények, novellák, tanulmányok, színművek. József Attila díjas. A Mózgó Világ belső munkatársa.

EISEMANN GYÖRGY 1952-ben született Budapesten. Az ELTE XIX. sz. magyar irodalmi tanszékének munkatársa.

GYETVAI ÁGNES 1952-ben született Budapesten. Az ELTE magyar–népművelés szakán végzett. A Művészet munkatársa.

HORVÁTH IVÁN 1948-ban született. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa. Veres Andrással együtt szerkesztette az *Ismétlődés a művészetben* c. tanulmánygyűjteményt, könyve: *Balassi költészete történeti-poétikai megközelítésben* címmel megjelenés előtt áll.

NÁDAS PÉTER 1979/1. számunk munkatársa volt, életrajza abban a számban található.

SIKLÓS LÁSZLÓ Kenderesen született 1934-ben. Első riportja az *Élet és Irodalomban* jelent meg 1968-ban, azóta publikált riportot, szociográfiát, hangjátékot, novellát, regényt. Több könyve jelent meg. Jelenleg szabadúszó.

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY 1943-ban született, Budapesten. Az ELTE angol szakán végzett. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, kandidátus. Elsősorban a XVIII–XIX. századi magyar és egyetemes irodalomtörténettel foglalkozik. Tanulmánykötete: *Világkép és stílus* címmel 1979-ben jelent meg.

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ 1945-ben Budapesten született. Az ELTE latin–görög–iráni szakán végzett 1968-ban. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa.

TÓTH PÉTER 1979/3. számunk munkatársa, kis életrajza ott található.

VADERNA JÓZSEF 1951-ben született Esztergomban. Veszprémben érettségizett. Megyei lapokban 1969, országos irodalmi lapokban és folyóiratokban 1975 óta jelennek meg versei. 1978-ban *Vakjászsma* címmel verseskötete jelent meg, ebben az évben Móricz Zsigmond ösztöndíjat kapott.

VERES ANDRÁS 1945-ben Budapesten született. Az ELTE magyar–filozófia–szociológia szakán végzett. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, XIX–XX. századi magyar irodalomtörténettel foglalkozik. Tanulmánykötete: *Mű, érték, műérték* címmel 1979-ben jelent meg. Ritoók Zsigmonddal és Szegedy-Maszák Mihállyal közösen írta az új. 1. osztályos gimnáziumi irodalom-tankönyvet.

ZIRKULI PÉTER 1948-ban született Szatmárnémetiben. A bölcsészkar Kolozsvárott, illetve Budapesten végezte. 1974-ig a bukaresti egyetem magyar tanszékén tanársegéd volt. Jelenleg az MTA kelet-európai irodalmak kutatócsoportjának munkatársa. 1968 óta jelennek meg különböző folyóiratokban versei, kritikái, műfordításai.

Háromszor is szerepelt a helyt, szerzőinket, munkatársainkat röviden bemutató oldalunkon **VARGA VERA** neve: elbeszélést (1977/1), szociográfiát (1978/3), regényrészletet (1978/VIT) közölt. Az ELTE Bölcsészkarán diplomázott, majd újságíróként dolgozott. Később az ELTE esztétika tanszékének munkatársa lett, filmesztétikával és dramaturgiával foglalkozott behatóan. Egyre közelebb került a filmhez, legutóbb a Filmgyárban dolgozott. 1949-ben született Budapesten, a fiatal írónemzedék ígéretes tehetsége – volt. Az életrajz fájdalmasan lezárult – anélkül, hogy megérhette volna regénye kiadását és filmetűdjé bemutatását –. Varga Vera 1979. november 23-án autóbaleset következtében meghalt.

- 3 Veress Miklós Egy nemzedék évtizede *publicisztika*
- 5 Iparművészek felelnek Válaszol: Bárkányi Attila, Erdélyi Béla, Gulyás Kati, Kelemen József, Lovas Ilona, Mészáros Mária, Novotny Béla, Pagony Rita, Rományi László, Simon Károly és Soltész György
- 21 Zirkuli Péter Az így elkezdett *vers*
- 22–95 A Fialat Fotóművészek Stúdiójának képeiből Fejér Gábor, Flesch Bálint, Horváth Péter, Jokesz Antal, Kerekes Gábor, Komáromi Zoltán, Ruzsonyi Gábor, Stalter György, Timár Péter, Vécsey Attila és Vékás Magdolna *fotói*
- 23 Nádas Péter Isten tenyerén ülünk *novella*
- 36 Tasnády Attila Matzon Mariannhoz; (Naumburg és környéke) *versek*
- 39–43 Burkus Sándor *Fotók*
- 39 Szoba-Ikarosz *bemutatjuk* Burkus Sándort
- 44 Czakó Gábor Ha én tanár lennék... *szociográfia*
- 54–55 Tóth Péter *Nyílt tér*
- 56 Siklós László Autótolvajok *szociográfia*
- 66 Vitazárás – vita nélkül *kommentár* Sztár-körkérdésünkhöz
- 69 Laczkó Pál Mielőbbi gyógyulást! *elbeszélés*
- 84 Eisemann György Mai líránk esztétikájához *tanulmány*
- 93 Vaderna József Arspo...; A vers torka *versek*
- 94 Fialat Fotóművészek Stúdiója *jegyzet*
- 94 Gyetvai Ágnes Tallózás egy archívumban
- 96 Alexa Károly Tisztelt Szerkesztőség! *glossza*
- 99 Bercsényi 28–30 *bemutató cikk*
- 104 Kvázi-építészet *dokumentumok* szövegben és képben egy fiktív pályázatról
- 114–128 Szövegmagyarázó műhely: Ötfokú ének Bojtár Endre, Horváth Iván, Szegedy-Maszák Mihály, Szörényi László és Veres András *kritikai Esterházy Péter regényéről*

Jokesz Antal fotója

rözte már ezt neki a fű, amit a disznóknak tépett, ki a kapálás, krumpliszedés, répaegyelés, kukoricatörés. Elsorolni is hosszú lenne, mi minden tette rendbe egész életén át. Nem manikűrözi ezt már vissza nekem még az unokám se. Milyen jó szórakozása van vele! Akármít vinne neki, semmivel se töltene el annyi időt, mint a kezével. Hátha még bele is csíphet a kézfejébe, ő meg abba a harmat bőrébe, hogy csip-csip-csókázzanak! Adná a Jó Isten, hogy többet láthassa. Adél félti tőlem, látom én. Neki nem játék, ha megmossa a kezem a gyerek. Pedig annyit még ő is tud evvel a vén fejével, hogy a buszon mindent összefogdos az ember, jobb, ha azután kezet mos, úgy nyúl akár a gyerekhez, akár az ételhez.

Nincs minden rendben ezeknél. Kitudom a sorukat vasárnap.

9

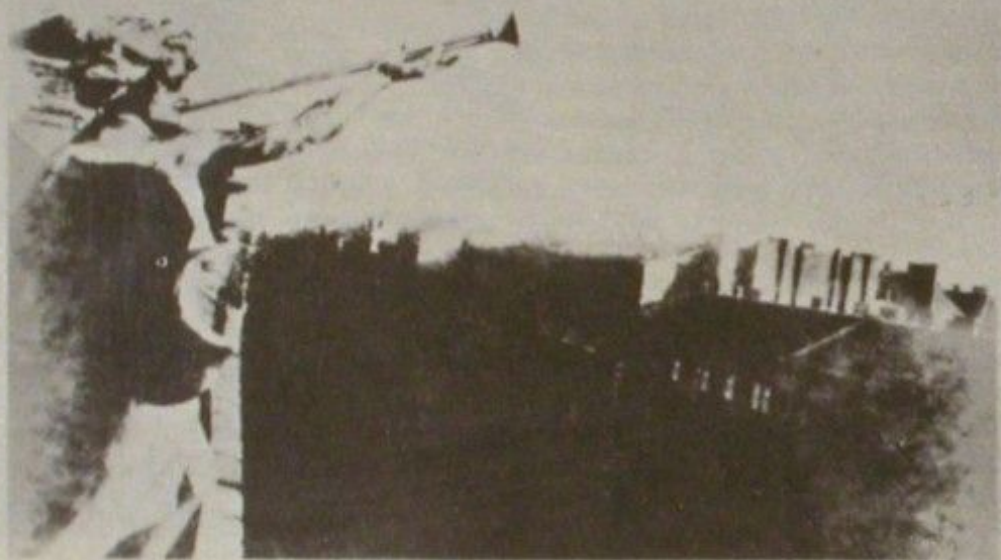
Úgyis egyes-egyedül rá marad minden. Ezt nem azért mondja, hogy felhánytorgassa. Mégis egyszer ki kell mondani. Mert az kedves mindég, aki távol van. Tudja azt az apja is, anyja is, hogy egyedül rá számíthatnak, ő van kéznél. Ma harmadnapja is, ki verte fel éjszaka a postást a mentők miatt? Hozzá szaladt az anyja, hogy az öreg nem kap levegőt, hívja az orvost, de legjobb lenne mindjárt a mentőknek telefonálni.

Mit mutatja ez is itt az igyekezetét? Egyszer a kezébe nyomom, beretválja meg ő! Lásuk! Csinálja, ha annyira akarja. Nem az ital dolgozik benne, de egyszer mégis ki kell mondania, hogy rá marad velük minden baj. Hármuk közül én dolgoztam rájuk a legtöbbet.

Végre, hogy megnyugodott. Ki látott már olyant, hogy ketten beretválnak egy fejet. Úgyis én fogom holtában is. Mire ők a távirat után hazaérkeznek, már meg lesz mosva, kiberetválva, felöltöztetve. Csak sírni kell felette. Anyánk még bírja magát. A rossz lábától ki tudja, meddig is élélhet. Míg egyszer el nem esik, csontját törí, abba aztán belerokkan. Ő is kire marad majd? Egyedül rám. Nem azért mondja. Nem az ital miatt. Nem is panaszkodásból. Hisz utóvégre el se engedné egyikhez se.

Na, készen vagy. Csinosabb lettél, mint vőlegény korodban. Letörölgettem a habot is, nyugodt lehetsz. De az arcod azért leöblítheted, ha nagyon akarsz tetszeni. A fizetségben majd megállapodunk.

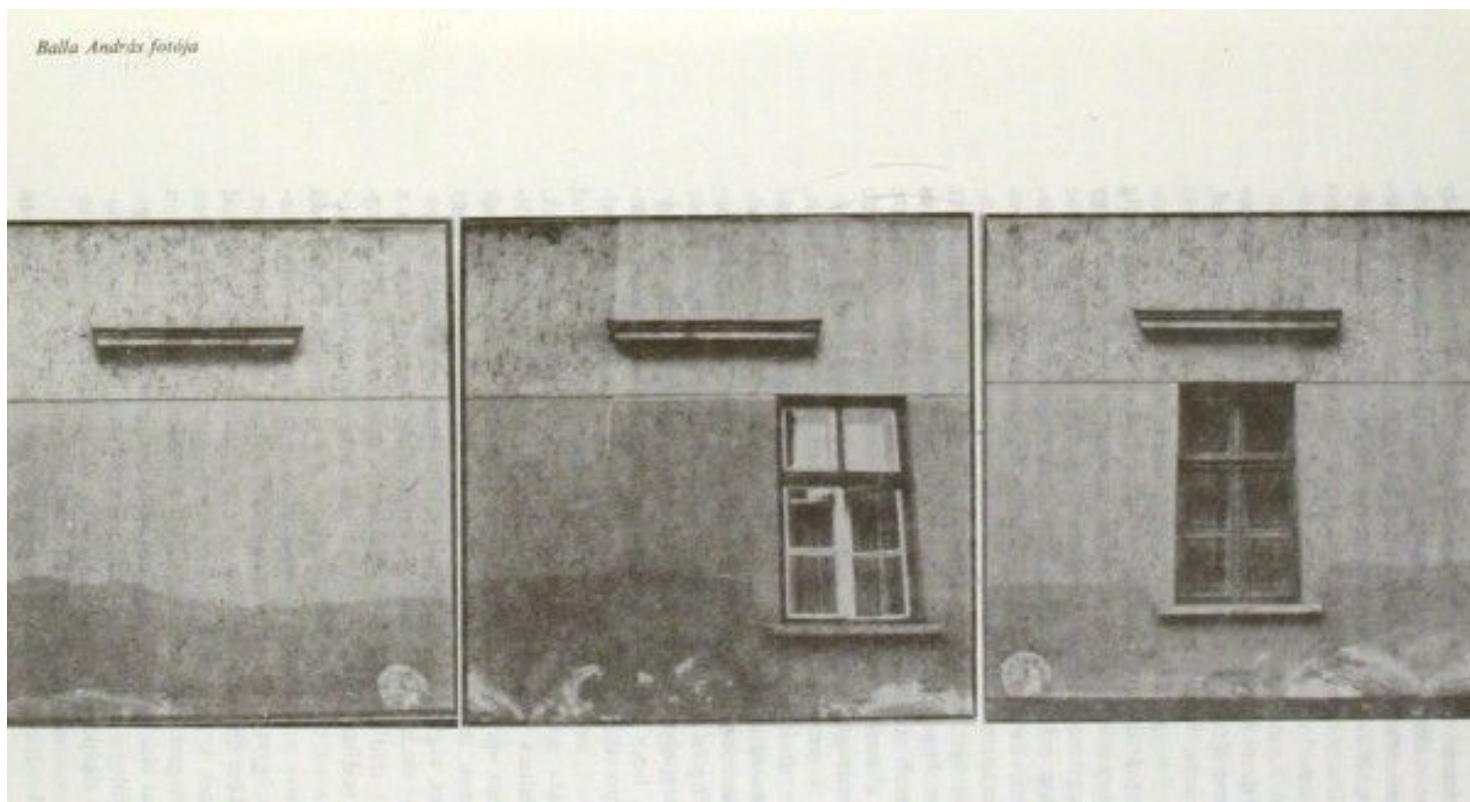
Mit vág ez ilyen fansali képet? Mégis jobb lett volna, ha rábizza a borotválást. Isten uccse, megteszi legközelebb. Legalább nem lesz felesleges az igyekezete. Tréfálkozni csak

Kerekes Gábor fotója

Balla András fotója

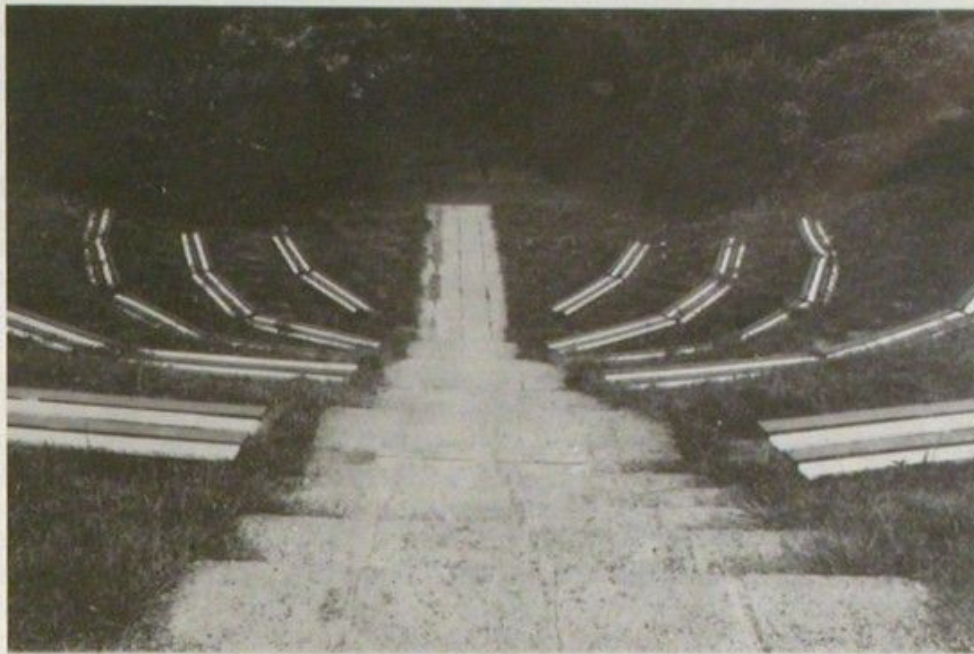

Vékás Magdolna fotója

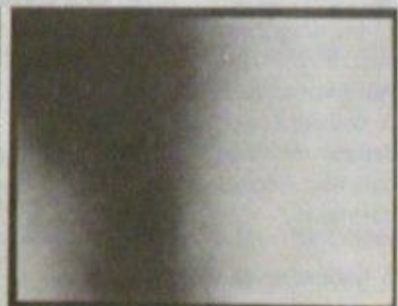
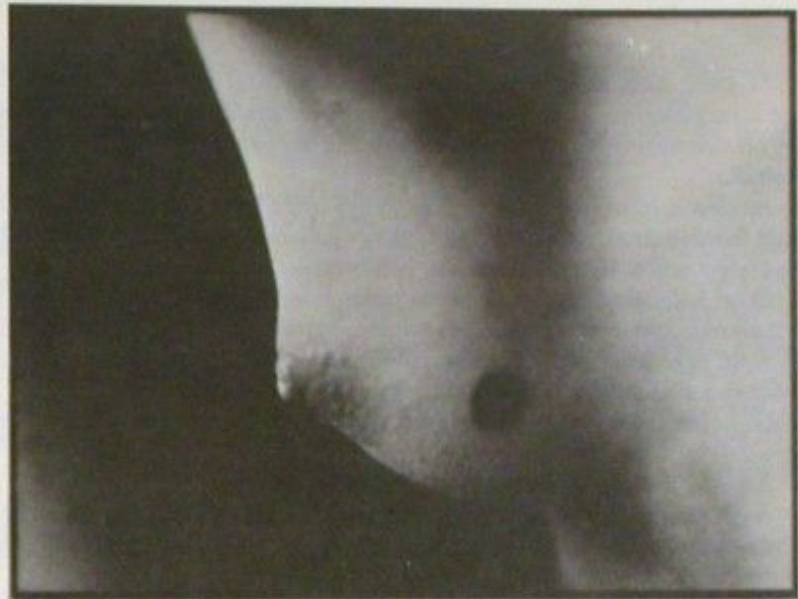
adjon egyest valakinek, mert az az előző órán beszélgetett.” A fiatal tanár említette a már idézett beszélgetésben, hogy az osztályzással „az utolsó fegyelmezési eszközünket is elvesztettük”. Nem állítom, hogy nála az osztályzókönyv a nádpálca szerepét töltötte be, de van néhány kollégája, akinél igen. A gyerekek közül húszan kívántak olyan órákat, amelyek annyira érdekesek, hogy senkinek se jut eszébe rendetlenkedni. Vajon hány tanár képes erre? Aki nem, annál jön a bezúgatás, a rajtaütésszerű dolgozat, feleltetés, a gyerek összezavarása, a lábjegyzetek iránti érdeklődés. Sunyi módszer. A nádpálca minden brutalitása mellett egyenes volt és közvetlen, a szó átvitt értelmében is. A büntetés a tettet követte. A bezúgatás alattomosága egyszerre megalázóbb, jellemrontóbb tanárnak és diáknak, a bosszút, minthogy úgyszólván leleplezhetetlen, intézményesíti. A bosszútól sokan félnek: „A diákönkormányzat elve tulajdonképpen kierőszakolt demagógia. A diák úgy se mondhatja meg a tanárainak, hogy ő milyen hibákat lát bennük. Megpróbálhatja, de meg is nézheti magát.” (Középiskolás fiú) A hatalmaskodás ténye bizonyos mértékig összefügg az egész oktatási rendszerrel: következménye, amennyiben nem tűrhet önálló véleményt. „Ha mégis tanár lennék, pl.: magyar dolgozatnál nem várnám el, hogy minden gyerek azt írja, amit én gondolok.” (Középiskolás fiú) „Nem tiltanék el kifejezéseket négy évre szókincsünkéből.” (Középiskolás lány) Bizony, nehéz helyzetbe kerül az a diák, akinek történetesen nem tetszik a kötelező olvasmány, netán el se olvassa, mert már jobb irodalomhoz szokott. Ugyanígy nem kapott elégtelent – magyarból – az az igazgatóhelyettes, aki egy diákparlamenten megígérte, hogy „biztosítjuk az ebédkérdés lerendezését”, viszont megnézhetette magát az a diák, aki az órán azt merte dolgozatában írni, hogy V. László Prágában földobta a talpát és Mátyást királlyá választották, holott nem az előbbi, hanem az utóbbi kifejezés felel meg a magyar nyelv gondolkodásmódjának – s hordozza a célzott jelentést! (Jelent egyáltalán valamit.) Akarjuk – nem akarjuk, a tanterv is diktátum (ne tekintsek értékítéletnek), diáknak-tanárnak aszerint kell dolgoznia, ha tetszik, ha nem. Schol a világon nem tanulja a diák azt, amire kíváncsi, hanem azt, amit az adott oktatási kormányzat számára előír. Ez persze kell, hiszen vannak ilyen diákok, mint ez a középiskolás lány: „Én nem keresek hibát a tanárokbán. Olyanok, amilyenek. Ha érdekel a tárgya, megtanulom nélküle is. De minden érdek nélkül, nagyon kevés dolog érdekel.”

A hivatásszerető tanárt 31, az őszintét 20, az önkritikával rendelkezőt 14 tanuló említette dicséretileg, a türelmest 27; 8 diák várja el pedagógusától, hogy „példakép legyen” mindenben, 5 pedig azt, hogy ne sértegesen más tárgyakat-kollégákat. . .

Nem akarom az olvasót sok számmal untatni, de hadd említsek még egyet, mielőtt azt hinné, hogy a gyerekek a fogalmazásaikban fehér-fekete erkölcsködexet írtak elő tanáraiknak. 48 fiatal – 30%! – azt szeretné, hogy a tanár egyéniség legyen! Az egyéniség pedig sem nem angyal, se nem ördög, szóval nem fehér-fekete, hanem színes, különleges és érdekes tulajdonságok hordozója. Említettem Imreh tanár urat skatulyázó, pedagógusgyerekpárti osztályzásával. Nos, őt mesebeli fukarságáról Kupecnek keresztelte valamelyik előtünk járt társaság. Többször megesett, hogy szülők Kupec tanár úrként keresték. Kopaszra nyiratkozott – a legolcsóbb frizura –, növénytangyakorlat címén az ő bérelt kertjét művelte az osztály, „oda egy kosár barack!” fölkiáltással metszette le az őszibarackfák ágait; biciklitúrákat szervezett, amelyeket előtte két nappal lefújt, hogy rossz a kerékpárja, mire az osztály időt és költséget nem kímélve, megreparálta. Útközben minden döglött macskánál-kutyánál megálltunk, míg az öreg a tetem fülét-farkát levágta a szalonnázó bicskájával, lévén, hogy a vadásztársaság e bizonyítékokért ingyen töltenyeket osztogatott. Jó tanár volt vagy rossz? A kérdés értelmetlen. A biológiához kiválóan értett – a gyakorlatban is –, és nekünk, protekció nélkülieknek ugyancsak izzadnunk kellett a jobb jegyért. Mégsem ezért várta az osztály mindig derűsen, hogy föltűnjön az ajtóban ősz-ősz-kopasz feje, inas lábszára és rövidnadrágja, mert tavasszal-ősszel abban járt, no meg ócska, tömött bőrtáskája, amiben saját bevallása szerint háromnapis száraz kosztot hordott minden eshetőségre fölkészülve, ugyanis ezzel az egyetlen táskával menekült a Felvidékről, és akkor nem volt benne száraz koszt. . . . „Kell, hogy legyen egy-két tanár, akire az ember tíz év múlva is emlékszik” – írja egy középiskolás fiú. Én húsz év alatt gimnáziumi tanáraim közül nem egyet meg se ismernék. Azokat, akik unalmasak voltak, a fehér-fekete szürke elegyei. Pedig tán többet tudtak a tárgyukból Kupec tanár úrnál, alkalmasint tulajdonságokkal is bírtak, viszont bizonyára szégyellték őket tanítványaik (az emberek) előtt, amelyik megmutatkozni próbált, azt addig fojtogatták, amíg sikerült. Kupec tanár úr viszont több nemzedék székszárdi gimnazista örök emléke maradt, legendái nélkül nem múlhat el érettségi találkozó. . . .

A tanulók véleménye egyébként érdekesen oszlik meg a kérdésben. Többek szerint a „mai fiatal tanárok közt nincsenek egyéniségek”, mások szerint pedig „az idősebb tanárok belefásultak abba, hogy évről évre ugyanazt magyarázzák az értetleneknek”. Az egyéniség nyilván nem az életkor függvénye, hanem a jellemé, a belső alkaté. Unalmas emberek akadnak öregben-fiatalban, nem valók tanárnak. Persze némelyek azok lesznek, a föl-

Timár Péter fotója

Fejér Gábor fotója

Ruzsonyi Gábor fotója

itt már fél négykor, feleslegesen ácsorogni a kapu előtt. Mikor azt a háromnegyed órát is olyan nehezen engedik el.

Bátyád: *Jó, jó, ne veszekedjete. Beteglátogatóban vagyunk, vagy kocsmában?*

No lám, nem is késtél semmit. Szerencsére tíz perc alatt ideérsz az íróasztalodtól. Mennyi falusi, mennyi fekete kendő, mintha csupa öreg lenne csak a kórházban, s az egész mintha csupán azért lenne, hogy napokkal, hetekkel, esetleg hónapokkal megnyújtásák az egyébként már halni készülőket életét; mintha az egész épületegyüttes egyetlen nagy elfekvő lenne, s nem is működne itt szülészet, gyermekosztály, nőgyógyászat, szemészet, s az egyes osztályokon mintha nem is lennének fiatalabbak is könnyű vakbélgyulladással, egyszerű mandulaműtéttel, kezdődő gyomorbetegséggel.

Anyád is ott tolakszik valahol, s mint mindig, hiába is keresed, hogy a sötét fejkendők háromszöge közül melyik takarja az ő egyre vékonyuló, rövidülő hajfonatából csavart kontyát; képtelen vagy eltalálni. Ennek ellenére mégis keresed. Örülsz, ha felismered egy-egy arcot a faludbeliek közül, akiket esetleg évek óta nem láttál, mert az egy-két napos ritka hazaruccanásakor mit is láthatnál a faluból? Jólesik, hogy többeket felismered, s ők is megismernek téged. Örülsz, hogy látják, anyád után érdeklődsz. Nem is magad, hanem anyád miatt van ez, akitől hazafelé a buszon megkérdezik majd, hogy megtalálta-e a fia, s ő hosszan beszélhet majd rólad, amiből nem a szavak közvetlen értelme, hanem a sugallata lesz a lényeg, ami lefordítva annyit tesz, mint hogy „igen, ott voltak a fiaim, nem hanyagolnak el, törődnek velünk, s ha elmegy az uram, akkor se maradok egyszál magam, mint az ujjam; lesz, aki gyámolítson”. Keresed hát és érdeklődsz. Talán már nem is szégyenkezel a pótszer miatt, hanem az egyetlen lehetséges megoldásnak tartod, hiszen nem tudsz mást nyújtani, mert nem is lehet, képtelenség mást; gyerekség lenne azt hinni, hogy megválthatod őket; keresed hát és érdeklődsz, s közben már magad sem tudod, játék, kitalálás-e, amit csinálsz, vagy valóban mélyről jön belőled.

Stalter György: Portré

Fiatal Fotóművészek Stúdiója

A fiatal fotósoknak nem volt olyan műhelyük, mint a filmeseknek (Balázs Béla Stúdió), a képzőművészeknek (Fiatal Képzőművészek Stúdiója), az íróknak (Fiatal Írók József Attila Köre). Egységes fellépésre, szervezet hiányában nem nyílt alkalmuk.

1979. június 9-én a KISZ KB és a Pártközpont elvi támogatásával megalakult a Fiatal Fotóművészek Stúdiója. A vezetőség két tagja, Urbán Tamás és Tímár Péter számolt be a szervezet munkájáról Gyetvai Ágnesnek. A beszélgetés lényegéről röviden tájékoztatjuk az olvasót.

A fotó mostohán kezelt műfaj Magyarországon. Alsó- és felsőfokú oktatás nincs. Középfokon is csak a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában oktatnak, de ott nem eléggé specializáltak. A fényképezést tanítják szakmunkásképző iskolában is, de ennek színvonala nem kielégítő.

A Stúdió a képzés fórumait igyekszik ideiglenesen pótolni, helyesebben a módszeresebb önképzéshez nyújt segítséget. Heti két előadást szervez. Az előadások három csoportra oszthatók:

1. szakmai, technikai ismeretek
2. esztétikai ismeretek
3. társadalomtudományi ismeretek (elsősorban szociológia)

Az előadásokat írásban (jegyzetanyagként) is megkapja a tagság. Az előadásokat tartó szakemberekkel a Stúdió igyekszik tartós munkakapcsolatot kialakítani. (Eddig ez elsősorban szociológusokkal sikerült.)

Az egyéni alkotótevékenységet a Stúdió alkalmanként – egy adott munkára benyújtott, a vezetőség és a tagság által elfogadott szinopszis alapján – meghatározott pénzüsszeggel támogatja, és kijelöl egy, a munka témáját vagy szakterületét jól ismerő opponenst, akivel a fotós folyamatosan konzultálhat. A befejezett munkát a tagság közösen értékeli.

A Stúdió húsz taggal indult, átlagéletkoruk harminc év. Laboratóriummal felszerelt helyiségük most épül.

A Stúdió tagjai nem alkotnak zárt csoportot. Tehetséges fiatalokat hívnak meg „vendéghallgatónak”. Idősebb kollégáikat pedig *pártoló tagként* igyekeznek ügyük mellé állítani. Alakuláskor kizárólag minőségi szempontok szerint döntöttek a tagság kiválasztásában. Szemléletileg két nagyobb csoport különíthető el: a *dokumentaristák* és az *experimentalisták*.

Komáromi Zoltán fotója

A szervezetnek két lényegileg megoldatlan problémája van. Nincs publikációs lehetősége, ennek következménye, hogy munkájának nincs kritikai fogadtatása. Másrészt jól dolgozó tagjainak érdekvédelmét nem tudja ellátni a Stúdióon kívül (pl. megfelelő munkák, illetve munkahelyek megszerzését).

Tallózás egy archívumban

Fiatal fotósokról

A Szövetségben gondosan dobozolva találtam az ifjú fotósok „múltját”. Előrelátóan archiválták a felvételt nyertek felvételi anyagát, első közös kiállításuk dokumentációját és a folyamatos munkában fontos szerephez jutott egyéni szinopsziseket. Elsőként ebből az intézményes keretek rendezettségét dicsérő gyűjteményből sikerült a csoport tényleges művészi munkájára fényt deríteni.

Ahogy a modern orosz irodalom *Gogol köpönyegéből* bújt elő, úgy ered a mai fiatal fotóművészet a 20-as, 30-as évek környékén született társadalmi elkötelezettségű, progresszív szociofotó hagyományából. A fiatal fotóművészcsoport közös vonása is ebből a hagyományból fakad. Félretolták a felszínes esztétizálást, a ma kelendő árucsomagolást; a fotográfiai játékokat és a legkapósabb témákat: a szép tájakat, szép portrékat, szép nőket, szép lovakat, színes lakodalmakat. Az új csapda a mindennapi életanyag, amibe a prekonceptió nélkül keresgélő fotográfus beleakad. A társadalom mélyvilágának ábrázolása olyan információsűrűséget hordoz – csak le kell hajolni érte –, hogy egy ellesett pillanat ebből a szférából minden művészi-szellemi manipuláció nélkül is utolérhetetlen drámaiságú. Ez a

naturalista szituációk kultuszára biztatja a könnyű megoldásokat kedvelő fotósokat. Néhányan azonban ráébredtek, hogy a hagyományos szociofotó akaratlanul is, együttérzésből is, a felülről-kivülről jött ember rácsodálkozásával nyúl a legnyersebb és legbrutálisabb tényekhez. Stilizált, dramatizált képet mutat. Stereotíp történetek, heroikus beállítások, szocreális ideálok befolyásolják „tudat alatt” a „nép egyszerű gyermekeinek küzdelmeiről” vagy a társadalom alján-peremén élők szomorú sorsáról készült fotóművészeti alkotásokat. Ezek a munkák épp azt hamisítják meg, amit vizsgálni akarnak, a reális társadalmi viszonyokat. A legnehezebbnek, de legtermékenyebbnek is látszó lehetőség – a profi képriportokkal szemben – a kezdetleges, technikailag igénytelennek tűnő, amatőr hatású, banális beállítású felvételekben érlelődik. Ezek a képek valóban kendőzetlen vonásait keresik az emberi történeteknek. A testközeli valóságanyag az őszinte művészi attitűdnek engedelmessé válik, feltárja eddig észrevétlen oldalait. Persze ebben a látszólagos közvetlenségével kérkedő stílusban is az talál erőteljesebb hangot, aki radikálisan vizsgálja a mögöttes tartalmakat, és elsősorban saját koncepcióját igyekszik tisztázni, aki saját stílusa felé töri az utat.

A hivatásos fotóriporterek, például *Ruzsonyi Gábor* és *Benkő Imre* munkájában az állandóan figyelemkész „magatartás” homogenizálja a nagyon is különböző súlyú és tartalmú vállalkozásokat. Ugyanolyan blickfangosan hozza a holdra szállás, a korteshadjárat, a baleset vagy a focimeccs forró pillanatait. Romantikusabb attitűddel készült *Fejér Gábornak* a Stúdió első nyilvános kiállításán a Munkásmozgalmi Múzeumban is bemutatott fotósorozata a szövönők és a táncosnők éjszakai műszakjáról.

A konvencionális téma felvetést úgyesen ellensúlyozza a szokatlan, tulajdonképpen tabukat sértő párhuzam. *Kerekes Gábor* lányportréi a pincemély élet sivár sorsait hozzák fel – minden álpátosz nélkül. Az objektívvel nyíltan és természetesen egyszerűséggel szembenéző koravén tekintetek nem engednek sem kibúvót, sem hamis szentimentális felhangokat. De ezt az élményszegény, lepusztult világot – ami a *Születésnap* triptichonján is megjelenik – az ember nem mutogatja unos-untalan. *Kerekes* megtalálta a módját, hogy kibillentse a képi világot dokumentarista egyértelműségéből. Valamiféle kaskai vizionaritást keres; bérházai, grundjai, ipari raktártelepei körül szorongatóan súlyosodik, időtlenné, szürreálisá sűrűsödik a levegő. *Flesch Bálint* a legjobb ebben a pokoljáró műfajban. Műtárgyfotósként dolgozik az Irodalmi Múzeumban. Talán a munkája segítette abban, hogy a sterilitásig tisztítsa az objektív fényképezés módszereit. Sajátosan „hazai”, „kelet-európai” városrészelei, helyszínei mu-

tatják, milyen ragyogóan ismeri a képi elidegenítő effektusokat. Számomra ismeretlen rendeltetésű technikai objektumai és miliói egy hideg és üres, öntörvényű, abszurd racionalitást hordozó világnak a német film új hullámával rokon módon diagnosztizált kórképei.

Jokesz Antal is a dokumentaristák sorából vált ki. Szereti a banális utcai jeleneteket banális beállításokkal és vágásokkal idézőjelbe tenni. A *Személyazonosítás és Önmeghatározás* című sorozatain már újfajta konstruált szituációkból indul ki. A dramaturgia érdeklődik, az emberi kommunikáció alaphelyzeteit használja fel, hogy kialakítsa egy önálló világ – talán egy individuális mitológia – körvonalait. *Stalter György* volt a legotthonosabb a cseh filmekből ismert hétköznapi groteszkben. Az Újpesti Dalegyletben készített bajuszos férfiportrék valódi telitalálatok. Fokozatosan kiszorultak képeiről az idegen arcok. Rájött, hogy a legközvetlenebb élettények és információk saját életének tényei és hírei. Teste, magatartása, személyisége, viselkedése, környezetéhez való viszonya mint jel és motívumkészlet épp elegendő ahhoz, hogy egy emberi párbeszédben, amely a képek közvetítésével közötté és „olvasói” között zajlik, akár köznapi, akár szimbolikus, akár individuális, akár modellszerű társadalmi problémákat közvetítsen. Nincs egyedül ezzel a felfedezésével, a mai képzőművészeti áramlatok több, fotóval házasodott kommunikációs ágazata halad ebben az irányban.

Timár Péter szegmentációi dolgoznak az experimentális műfajok nálunk meghonosított, legjellemzőbb módszereivel. A magyar kísérleti filmben a hatvanas-hetvenes években *Bódy Gábor*, *Maurer Dóra* filmjei hasonló strukturális képanalízisekkel foglalkoztak. *Timár* munkái a fénykép-valóságot egy grafikai szisztéma: a sík és a négyzethálós rasterrendszer segítségével interpretálják, a beosztott, egységekre bontott képmezőt – a fotó-médium speciális kifejezési lehetőségeit kiaknázva (hívás, nagyítás stb.) – önálló jelegységenként újraszervezik, szabad motívumokként újrakomponálják.

A fenti megállapítások természetesen a látott „raktári” anyagra vonatkoznak, reméljük, nem időtállóak, hiszen az intézményes keretek kialakultak, a műhelymunka komolyan megkezdődött, és módszeresen folyik.

Gyetzvai Ágnes

Mint írja is, Gyetzvai Ágnes a fiatal fotóművészek „múltját” elemezte, korábbi alkotásaik alapján. Mivel többjüket a Mozgó Világ már bemutatta, s nem egyszer közöltük képeiket, ezúttal hasznosabbnak véltük, ha a „múlt” mellé a „jelen” társítva, újabb munkáikat tárjuk olvasóink elé.

MOZGOVIJAG/1979 DECEMBER

3	Körkérdés	Rendezők (nem) felelnek
5	Rózsa T. Endre	Übü papa mikrofonja <i>beszélgetés</i> Michele Collissonnal
9	Szőke Szabolcs	Tervek a térben <i>scenográfiai tanulmány</i>
10–21		Keserű Ilona, Najmányi László, Csányi Árpád, Székely László <i>díszlettervei</i>
22	Szkárosi Endre	Hamlet ismeretlen monológjai <i>vers</i>
23	Várnagy Ildikó	Száz kérdés tíz képzőművészhez. 1975, részletek a Szemethy-interjúból
24–29	Szemethy Imre	<i>Grafikák</i>
27	Lóska Lajos	Gondolatregiszter <i>beszélgetés</i> Szemethy Imrével
30	Kornis Mihály	Budapesti bogárbál <i>elbeszélés</i>
37	Alexa Károly	Nyolc szerző keres egy terepet <i>tanulmány</i> elsőkötetes prózáirókról
44	Swierkiewicz Róbert	Képregény
48	Vajda Kornél	Elsőkötetes költőkről <i>tanulmány</i>
52	Díósi Ágnes	Kígyó kebelembe <i>szociográfiai tanulmány</i>
57–71	Sáros László	Fotók
58	Csongor Anna	Majd ott megtanítják őket a rendre! <i>szociográfia</i>
66	Osztojkán Béla	A cigánykérdésről <i>szociográfiai tanulmány</i>
76	Nádas Péter	Észrevételek <i>elbeszélés</i>
88	Költők a Kosmosban	Moldován Domokos <i>képriportja</i> az első nemzetközi amszterdami költői fesztiválról
94	Zalán Tibor	Ének a napon felejtett hintalóért <i>vers</i>
103–109	Bukta Imre	<i>Illusztrációk</i> Zalán Tibor verséhez
113	Beke László	Károlyi Zsigmond — a jelenlét mint utópia <i>képző- művészeti tanulmány</i>
114–120	Károlyi Zsigmond	<i>Képek</i>
123	Bókkon Gábor	Rapszódia vörösben, Szerelem, Ünnepnep <i>versek</i>
124	Tamás Gáspár Miklós	Decemberi tézisek <i>esszé</i>

Károlyi Zsigmond – a jelenlét mint utópia

Egyelőre nem ismerek jobb módszert Károlyi Zsigmond művészetének bemutatására, minthogy újra és újra elkezdem ugyanazt, hol szubjektív impressziókból kiindulva, hol a témából, hol valami „lényegi meglátásból” – esetleg egy fiktív problémából. Nem mintha szeretném a kritika nyelvbe keveredő impresszionizmust, de Károlyi egyes művészi problémái érthetlenné maradnának egyéniségének bizonyos ismerete nélkül; vagy: nem mintha nem lenne műveinek kronológiája, de annyira sűrűn fonnódnak össze közöttük az oda-vissza csatolás szálai, hogy az egész folyamat inkább egyetlen problémakör szakadatlan bővüléséhez hasonlítható, semmint egy lineáris láncolathoz. Bármilyen radikális módszertani egyszerűsítés azonnal összerombolná ezt a nagyon törékeny, finom és bonyolult struktúrát.

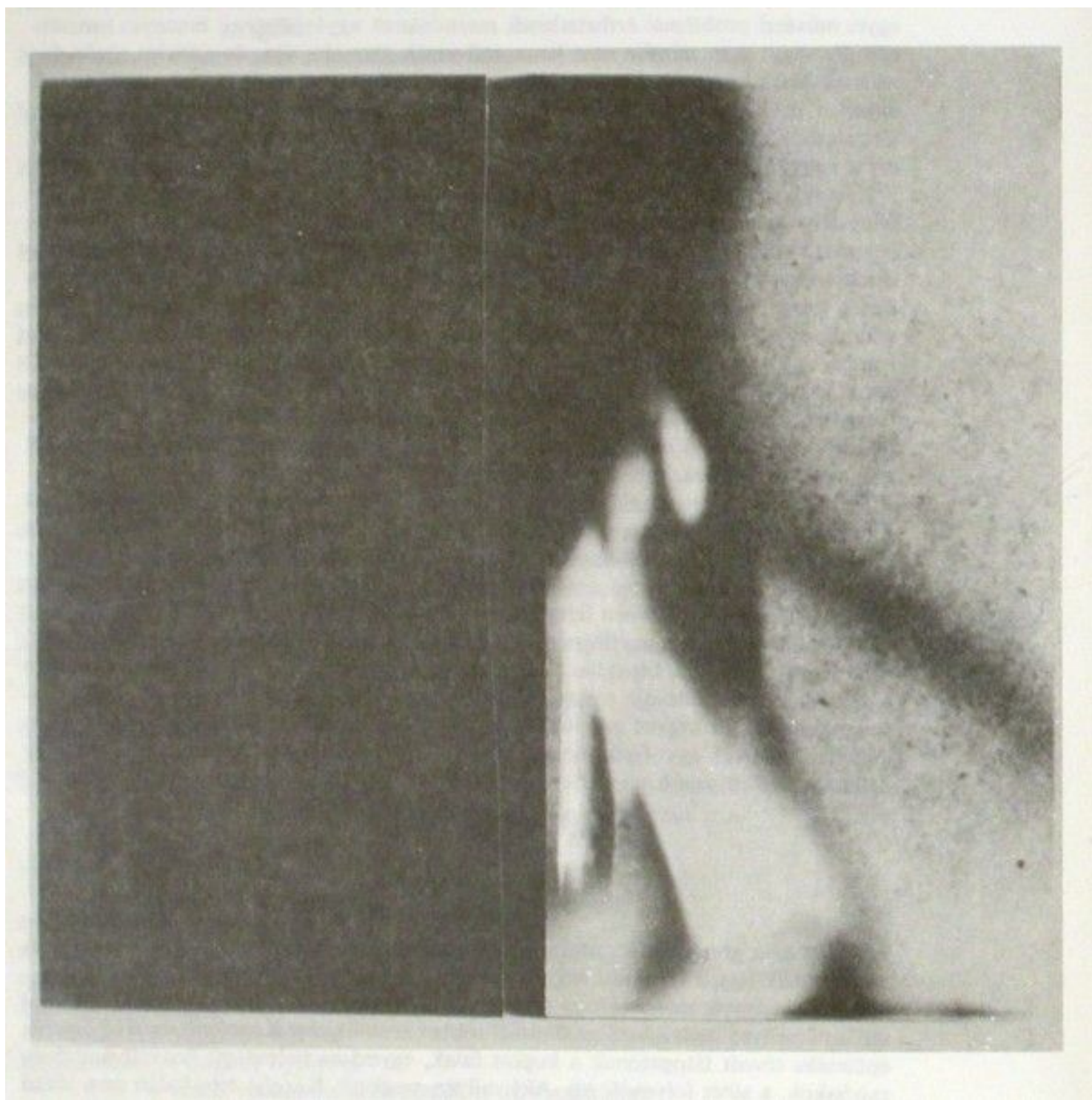
Károlyit sokáig félreismertem. Találkozásaink során nehezen nyilatkozott meg, néhány tétova, bizonytalan mondatát csak utólag tudom úgy értékelni, mint amelyeknek már akkor – főiskolás éve során – pontosan meghatározott helye volt alakuló gondolatrendszerében. Egyszer megdöbbenett, hogy egy iskolás dolgozatában mennyire finom észrevételekkel tudta körülírni Christo alkotásait – azokat a gigantikus „csomagolásokat”, melyek akkor mindannyiunkat jobbra harsány frivolitásukkal és merész nagyvonalúságukkal nyugtáztak le. Károlyi azóta is töprengő, „bizonytalan” alkat maradt, de közben kiderült, hogy vizuális kételkedései leginkább az olyan (verbális) „bizonytalankodókhoz” kapcsolhatók, mint Tandori, Mészöly vagy Pilinszky. Csakhogy ő náluknál jóval szűkebb, vonalszerűen szűk mezsgyén igyekszik mozogni. A legszárazabb líra területén, ha lehet ilyesmit mondani.

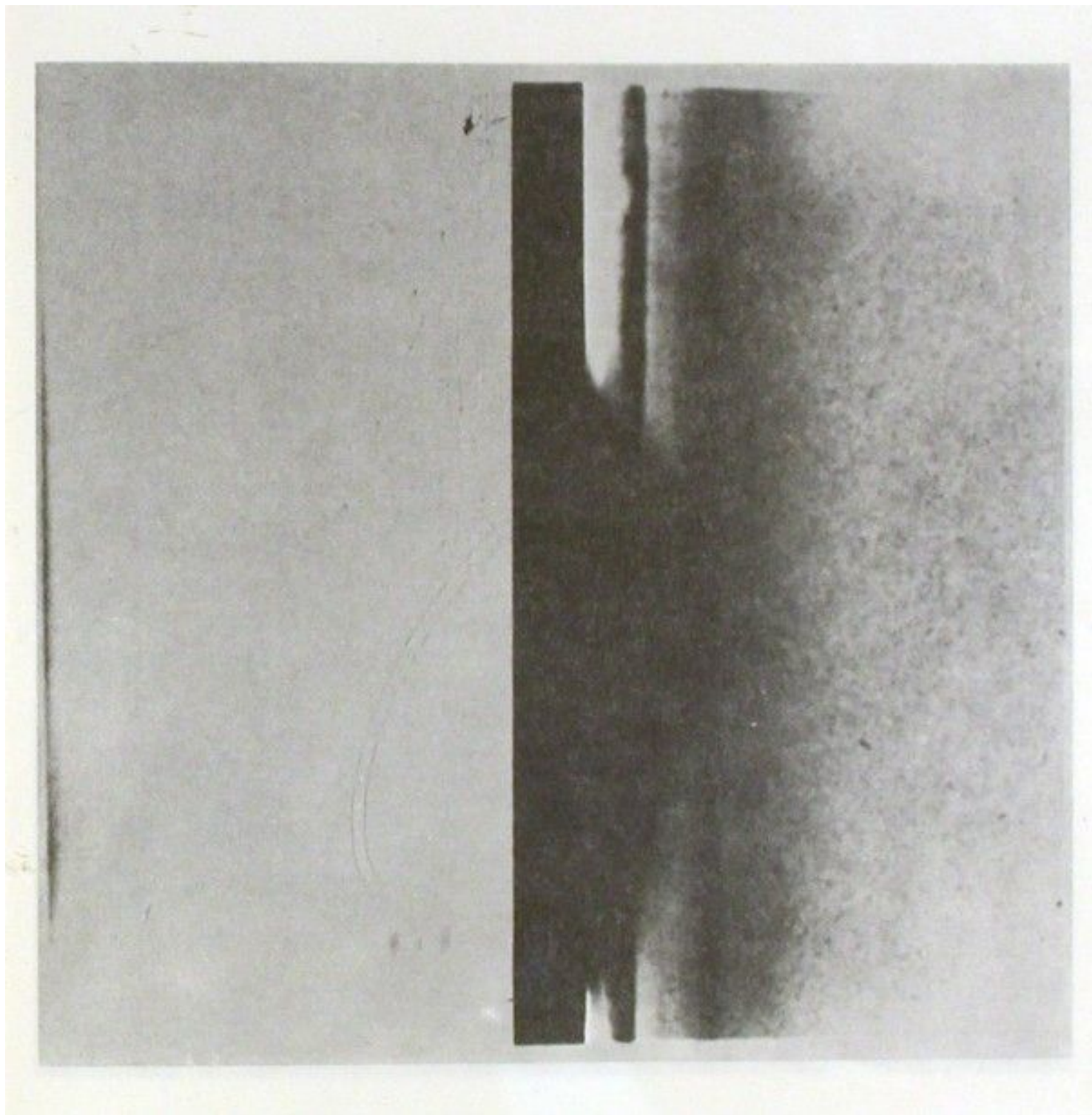
Életrajzi adatai közül elég néhányat említeni. 1952-ben született, 1976-ban végzett a képzőművészeti főiskolán, 1977-ben díjat nyert a párizsi biennálén. (Összesen két díjat osztottak ki, a másikat egy prágai művész, Petr Štembera kapta.) Jelenleg tanít. Személyi kapcsolatai jóval fontosabbak: barátsága Birkás Ákossal vagy volt főiskolai társaival. 1975-ben lefestette hat barátját, s a portrékat kiosztotta köztük: „korrigálják a képem, és fessenek maguknak teret, hátteret. (Félbemaradt munka, mert nem nyúltak a képekhez.)” Az akció azért fontos, mert Károlyi ekkoriban a saját helyzetét próbálja meghatározni – félbemaradt vagy teljessé tett levélváltásokkal, másoktól kapott személyes tárgyakkal és műalkotásokkal is –; ezért értékelteti barátaival egy fotómunkáját, mely festészetének közegére vonatkozik; így definiálja legfontosabb személyes (?) problémáit (1975):

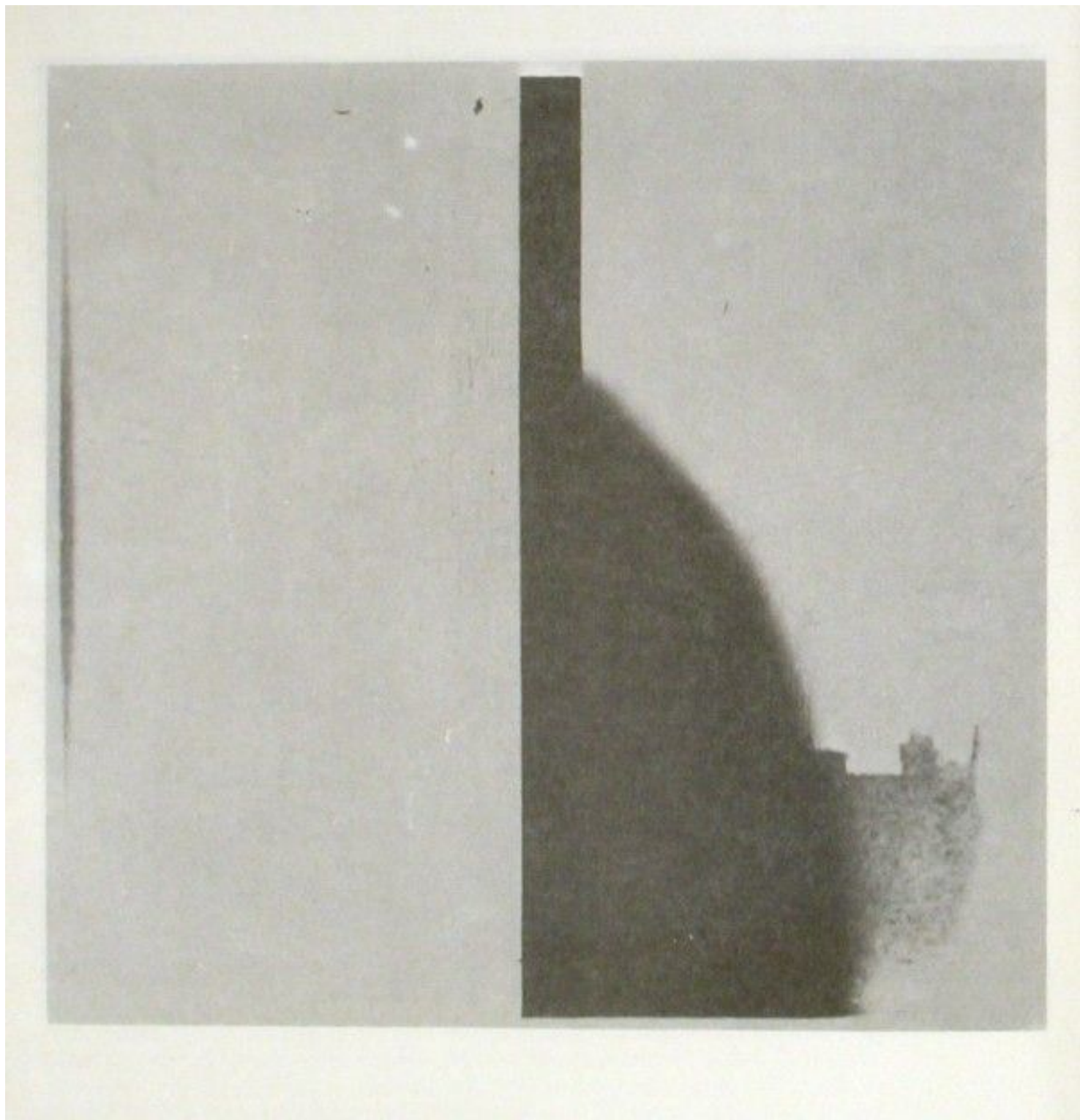
képünk az életben
életünk a képben
képünk a képben
életünk az életben

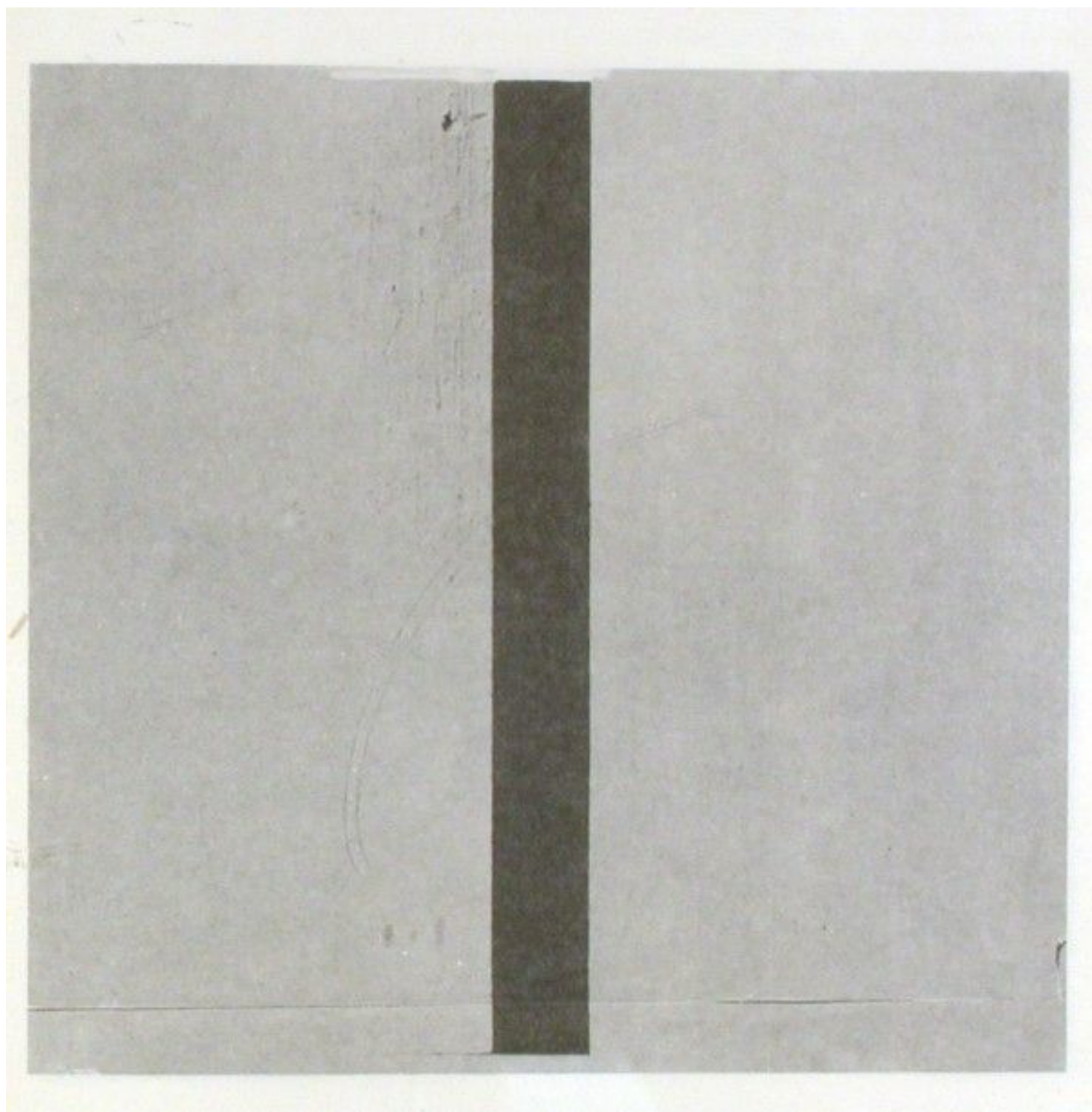
végül ez az a gondolatkör, ami ma is foglalkoztatja, még akkor is, ha a legszofisztikusabbnak látszó festészeti vagy fényképészeti minimáltémákat vizsgál.

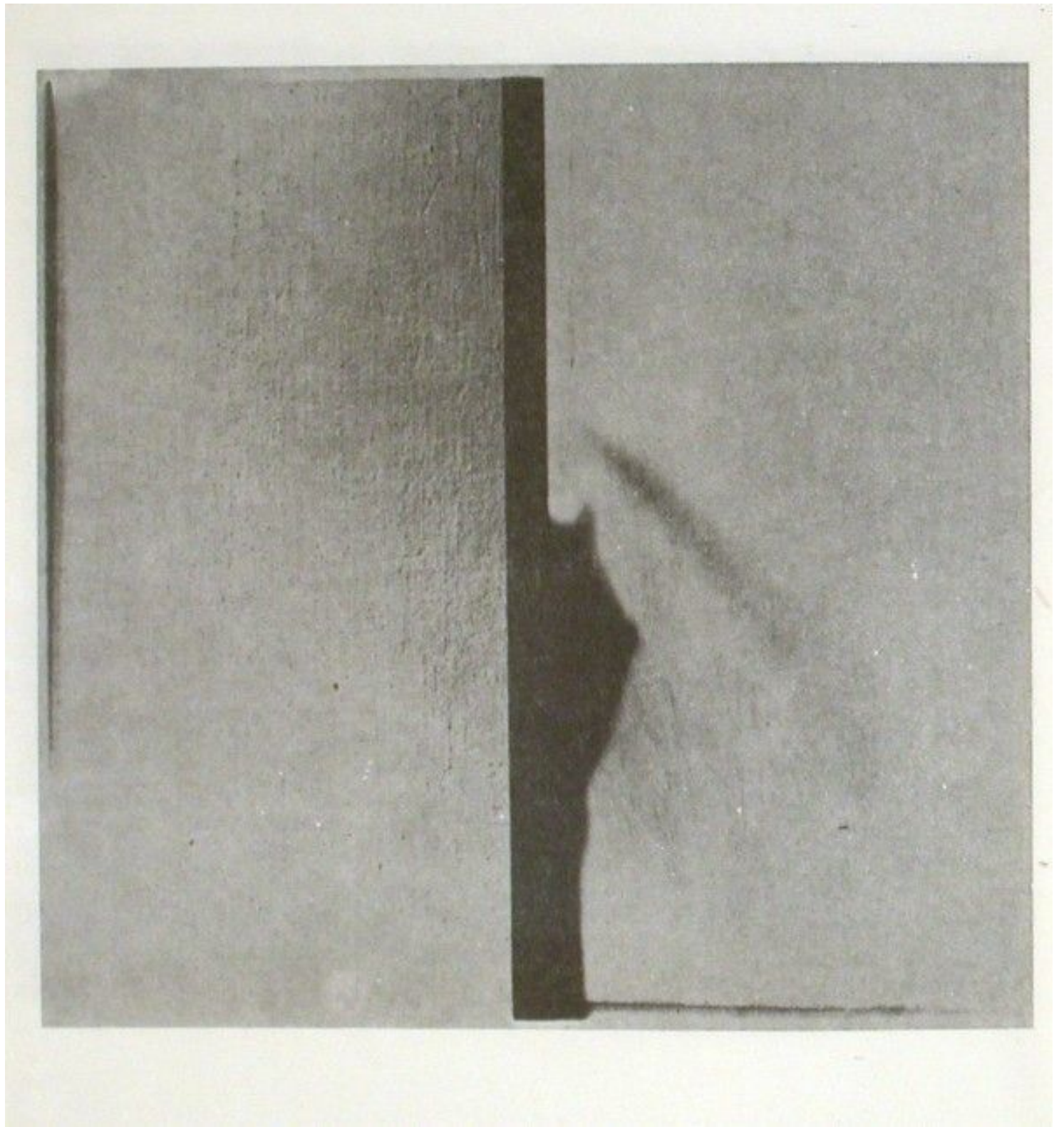
A tanulmányok meghatározó szerepe. A magyarországi művészképzés állapotáról szóló bármilyen mélyreható analízisnél többet árulnak el a Képzőművészeti Főiskola épületébe tévedt látogatóknak a kopott falak, egymásra halmozott festőállványok és rajzbakok, a sötét folyosók stb. Akármilyen meglepő, Károlyi egyáltalán nem lázad az áporodott akadémikus atmoszféra ellen, hanem megpróbál minden megtanulhatót a legapróbb részletekig alázatosan magába szívni. Ennek a művészetté lényegített stúdiumnak köszönheti, hogy a legunalmasabb műtermi kellékek és a legsztereotipabb szakmai fogások segítségével korszerű festészetet tud létrehozni. A művészetére alkalmazható jelzők: konceptuális, önreflexív, metaforikus – sőt talán: áhítatos. Jellemzőek az ekkortájt önmagára vállalt feladatok: „Hányszor vagyok képes ugyanazt a tárgyat, beállítást lefesteni?” Hogyan lehet egy festőállványt *ugyanabból* a szögből

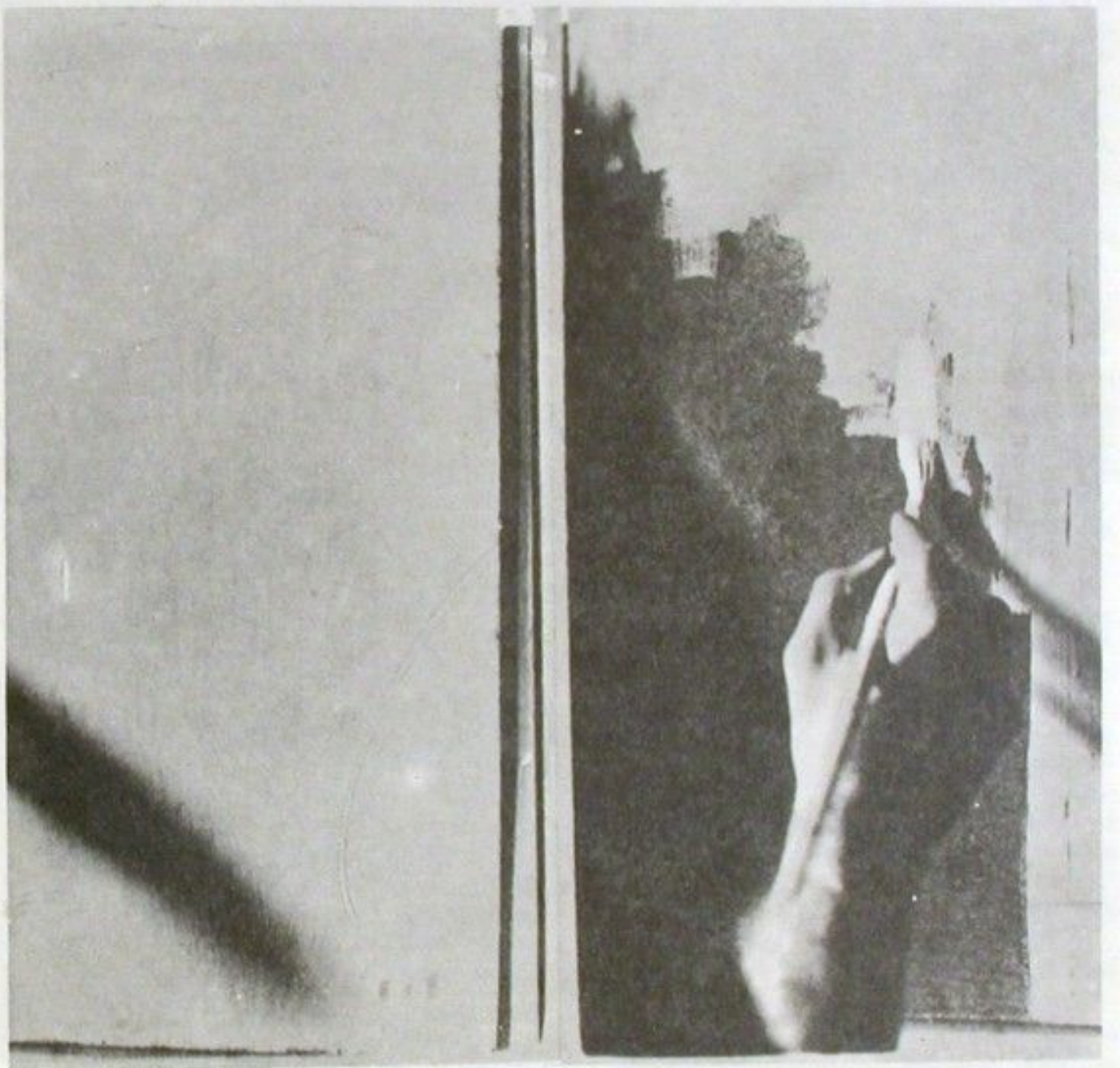

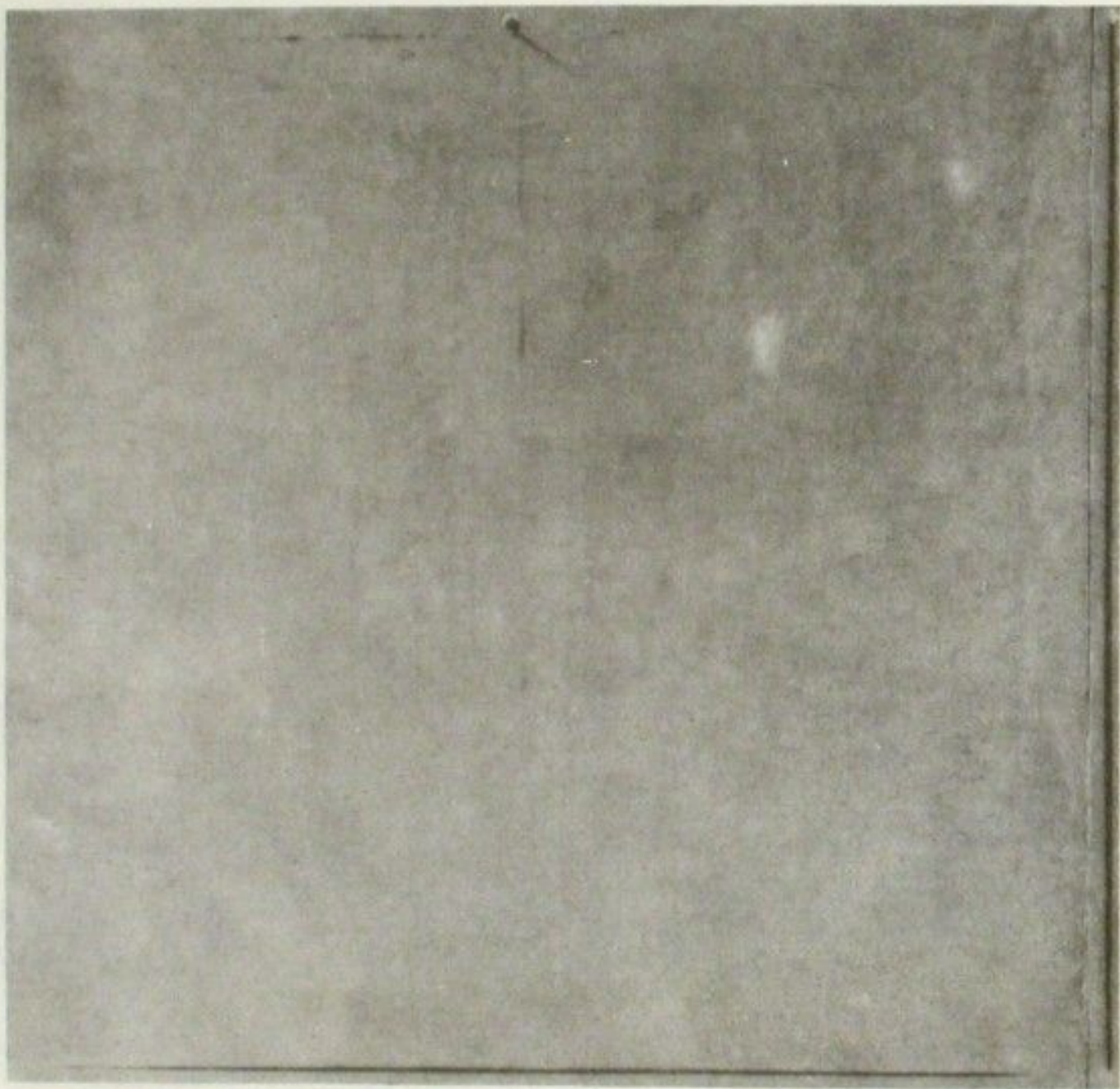

ábrázolni? A vállalkozás befejezetlen, illetve megoldhatatlan marad. Mindkét esetben érződik a problémaállítás elkeseredett reménytelensége, s ugyanakkor a minden alkotó folyamat lényegéhez tartozó „lehetetlenség-faktor” (lásd a megfesthetetlennek bizonyuló inggallér problémáját Cézanne-nál).

Végző soron a főiskolának köszönheti Károlyi választott festői motívumait és példaképeit is. Az ábrázolás tárgyai a lehető legegyszerűbbek, sokszor a festészeti gyakorlat nélkülözhetetlen kellékei (ezért is válhatnak a festészet metaforáivá): festő-állvány, műterembelső, tükör, petróleumlámpa, üveglap, ablak, ajtónyílás, szék, asztal, képkeret, festmény (mint „kép a képben”). A későbbiekben már csak egy-egy felület, választóvonal, reflex vagy árnyék. A példaképek természetesen azok a festők, akik ugyanilyen igénytelen eszközökkel hozták létre képi világukat – szintén azzal a szándékkal, hogy környezetükben biztos fogódzókat találjanak a maguk számára. Elsősorban „klasszikusok”, akik a tanulói bizonytalan atmoszférájában a formadás biztonságát jelentették a festőnövendékeknek: Vermeer, Chardin, Bonnard, Morandi. A maiak között is találhatunk frappáns analógiákat, így a festészeti alaphelyzetekkel foglalkozó Giulio Paolinót, a Bonnard-t rekonstruáló Ger Van Elkét, a képmezőt félbevágó majd a két terelet felcserélő William Wegmant – tőlük azonban a sokkal introvertáltabb Károlyi igyekszik távortartani magát.

A festőelődök között mindenképpen kitüntetett helyet élvez az 1966-ban elhunyt Czimra Gyula, az intim csendéletek és szobabelsők szinte naivan egyszerű mestere. Nem példakép – inkább ürügy a meditációra. Károlyi 1976-ban megrendezi „emlékkiállítását” a főiskola egyik műtermében, jelezve két festészeti helyszín azonosításának szándékát. Nem Czimra-képek kerülnek bemutatásra, csupán motívumaik (szék, petróleumlámpa, staffelék), és nem is azzal a szándékkal, hogy a képek beállításait rekonstruálják. A tárgyak egy vonal mentén helyezkednek el, és egy gondolatmenetet illusztrálnak: „A tér és az idő a síkban metsződik (a festmény síkján), a sík és a tér metszete egy vonal. Egy egyenes labirintust építettem, mely a Czimra-művek parafázisa. Ez a redukció nem annyira verifikáció, mint egy olyan látens képsík létrehozása, melynek csak az eszme felől van realitása, s mely hasonlóan a kora középkori festészetéhez, a lélek terét hívja elő. A vonalam mellé sorakoztatott elemek egymást-takarásában van egy meghatározatlan dimenzió.”

A Czimra-kiállításon és környezetében jelen van már Károlyi későbbi műveinek minden lényeges eleme. A kiállított tárgyról fotó sor készül: ha korábban csak elvéve, ettől kezdve egyre tudatosabban fotóban kerül megfogalmazásra a festészeti problémák jelentős része. Az egyes Czimra-képek terét meghatározó alaprajzi ki- szerkesztések ezután átadják helyüket a fotóra vonatkoztatott „fénytér-kép”-eknek. Czimranak volt néhány petróleumlámpát tükörrel ábrázoló festménye: e két motívummal kapcsolatos a kép-tér-analízisek egész sora, mely végül is a kép és környezete (ebben pedig a művész) viszonyával foglalkozik. A párizsi biennálén felépített folyosó pedig ugyanúgy „lineáris labirintus”, mint a Czimra-emlékkiállítás – csak most nem a festőre, hanem a nézőre és magára Károlyira utal –; és a benne megjelenő „vonal” szerepköre, „eszmei” jelentősége mellett, a tükör élet, a képkereteket, illetve a fotónegatívon rögzített felvételek elválasztó közeit is magába szívja.

Az előző, összefoglalásnak is beillő bekezdés után próbáljuk meg rekonstruálni az egész folyamatot.

Károlyi tanulmányozni kezdi Czimra petróleumlámpás-tükrös képeit, és rájön arra, hogy a tükör elé állított tárgy szituációja analóg azzal a helyzettel, mely egy képet és környezetét a festő/néző terével összekapcsolja. Hasonló beállításokat konstruál fényképezőgépe számára. Egy bekeretezett, átlátszó és tükröződő üveglap mint a kép hiánya jelenik meg számára, a megfigyelő és az üveglap közé bevetülő petróleumlámpa-árnyék pedig a festő és a kép közös terét jelzi. Más esetben egy tükörlap vetíti a szobába beeső fényt a lámpára, a szituációról készült fotón (=a képen) azonban csak a tükör élet (=a vonalat) és a tükör árnyékát láthatjuk. A tükör hiánya árnyékként, a kép hiánya keretként ragadható meg, s mindkettőt vonal jeleníti meg a képen.

1976 táján Jovánovics György és Birkás Ákos mellett Károlyi az egyetlen magyar művész, aki jelentős mértékben el tudja mélyíteni a tükör értelmezését. Pusztán azzal, hogy két különböző nézőpontból felvett petróleumlámpa-tükörképet egymás mellé állít, a tárgy-kép-néző viszonyhármast szilárdan kicövekeli a térben és az időben is. Érdekes őt magát idézni: „A tükör visszafelé nyíló ablak, mindig azt takarja, ahova nézünk, azt példázta: mindenütt magunkat látjuk. Hiányunkat takarja, s magunkkal falaz be minket.” A szemlélő tárgyhoz való viszonya a tükrön keresztül válik képpé. Két kép már elmozdulást jelez. „Képem a tér általánossága: a kép körüli valóság a tárgy körüli tér megfelelője. A valóságos tárgy és a kép egymás analógiájaként kezd létezni: a kép létrejön mint tárgy, a tárgy mint kép. A kép önmagát jelenti, miközben a maga ellentétét (a valóságot) fogalmazza meg. Két kép-a-képben: két kifelé nyíló zárójel; tértágítás a valóság takarásában.”

Mindehhez a következőket lehet még hozzátenni. 1. Amikor Károlyi egy zárt tér két különböző nézetének fotóit egymás mellé montálja, akkor egy folytonos új képi teret hoz létre, mely az elmozdulás folyamatát is magába foglalja. 2. Egy másfajta („történeti”) időkonceptió jelenik meg az egyesített nézőpontok egyik sajátos alkalmazásánál: amikor a művész a petróleumlámpát egy lebontott lakás konyhájának padlójára, a tükröt pedig a lebontott válaszfal helyére állítja. A szituáció egy elpusztult világ maradványait rögzíti, melynek szféráit tükör különíti el; a tükör fallá válik, melynek csak az élt látjuk: egy vonalat, mint az idő metaforáját. 3. Filmen megvalósított tükörhelyzet: két szereplő ül egymással szemben, aki egymás tükörképé-ként egymást, egymás környezetét, önmagát, önmaga környezetét írja le szavak segítségével.

Az 1977-es párizsi biennálé terme vonal mentén elrendezett „labirintus”, ahol ugyanúgy nincs jelen reális tükörlap, mint a filmben. A tükör *hiánya* azonos a szituáció szimmetriatengelyével, mely egyúttal a terembe kerülő néző menetiránya. Két gézfüggöny között megünk keresztül, balról és jobbról egy-egy diát vetítenek. Mindkét kép ötször jelenik meg, a két átlátszó felület két-két oldalán, ahol kölcsönösen kioltja egymást, a szemközi falon, továbbá az áthaladó néző testén. A két (azonos) dián Károlyi éppen a képmezőbe lépő alakja látható. A kép/művész és a realitás/néző optimális helyzetben egybeesik, illetve a látvány ezen a ponton eltűnik. Az egyenes labirintus bejárattal szembeni falán egyre-másra megjelennek a terem előtt elhaladók (a kívülálló) árnyképei. A képkioltás és az árnyék egyaránt a *hiány* újabb metaforája.

Képletesen szólva, a párizsi terem diavetítőinek tengelyében rendeződik el egy másik munka, újabb idő-tér vonatkozással. Károlyi olyan képet akart festeni, mely a fényképezőgép keresőjében megjelenő két falra akasztott kép helyzetét rögzíti. Ehhez azonban előbb fel kellene akasztani legalább az egyik képet, mely azonban még nincsen megfestve, hiszen a kiindulópontul szolgáló látvány sem jött még létre. A folyamaton belül – ha már egyáltalán létrejött – számos sorrendi lehetőség képzelhető el, s a helyzet azzal is bonyolódik, hogy a megfestendő kép hordozója egy barna farostlemez, amely fehérrel „megfestve” a képet hordozó fallal válna azonossá a fényképen és a festetlenül maradt mező jelentené a képet. (Ne felejtsük el, hogy a megfestendő képnek két *önmagával azonos* képet kellene ábrázolnia!) A leképezési folyamatból hiányzik a művész, hiszen az ő agyában lejátszódó gondolati folyamatról van szó, melynek konkretizálása csak a logikai kör megsértése árán, önkényesen indítható el.

A Párizsban vetített diakocka, Károlyi félbevágott lépő alakjával, ismét más gondolatkörbe csatlakozik. A művész már a petróleumlámpás képeknél felfigyelt arra, hogy amikor fokozatos látószög-változtatással készített egy fotósort, a csikmásolaton megjelenő képek közti fekete elválasztóvonal különös jelentéssel telítődik. „A szomszédos képek közül balról jobbra az első kép mindig a már megtörténtet jelenti, a következő exponálásig még potenciális második viszonylatában. . . Minden külön vizsgált képpár múlt-jövő viszonyban áll. Egybeérnek egy nem-fogalmi jelenben, amely mindegyiküket körülveszi. Így ez a jelen (éppúgy *vonat*, mint ahogy végtelen tér)

olyan tengely, amely körül a múltat a jövőbe forgathatom, és megfordítva." Ez az eredete a „történet hiányokkal” típusú képsoroknak, melyeken a fényképeket elválasztó, teret is, időt is jelentő fekete vonal lefényképezett képeket vág félbe, vagy másképpen fogalmazva, a képet körülvevő űr, a keret, a forma és a forma-hiány viszonya a felismerhetetlenségig összekeveredik.

Károlyi Zsigmond számára a hiány ezen a ponton végérvényesen *tartalmas hiánnyá* válik, ami úgy is érthető, hogy ez a hiány utal a művészetéből „hiányzó” ember helyzetére. Hiányzását pedig csak az életben való *jelenlétével* tudná igazolni. Ez a válasza a korábban feltett kérdésre: „*Milyen életnek van esélye a művészetre? és fordítva: milyen művészetnek van esélye az életre?*” Rendszerében ugyanis a két fogalom kizárja egymást, s ezt kénytelenek vagyunk elfogadni, mert *így* – művészileg hitelesítve – zárják ki egymást. („Vagy nem fér-e el ugyanott/egy meglevő és egy hiányzó?” – kérdezte már joggal a kezdet kezdetén egy Tandori-idézzel.) Bármennyire is szeretném, ha inkább ugyanannak a fogalomnak a két oldaláról beszélhetnénk egy magasabb szinten.

Beke László

Bókkon Gábor

Szerelem

Orrvérzés utáni csönd

Rapszódia vörösben

A levegőben megtorpanva
ég és föld között
a báránybőrbe bújt farkas
végigkarcolta az alkonyatot
Szemedben készülődött az ölelés —
azután a hullámok nyújtózása
a dőfés pillanata mikor a bika nyakán
megjelenik a vérfolt
ahogy hópehely hull mint
angyal kitépett szárnya —
amíg a két kéz egymáson siklik
A nyelv piros sarkánya
fogvárok felé indul
És a pásztor hiába kereste
ama feláldozott bárányt —
kinek már jobbján álltunk
hogy elvegye bűneinket
és adjon nekünk békét
A tükörben felrepült szárnyát rázva
az este
és egy pillanatra elhallgattak
Macbeth boszorkányai

Ünnepnap

Vasárnap új csomag altatót
bontottam

Munkatársaink:

BÁLINT IMRE 1947-ben született Budapesten. 1971-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építész-mérnöki Karán. 1971-ben a Városépítészeti Tanszéken védte meg diplomáját. 1971-től 1977-ig a LAKÓTERV-nél, majd 1977-től a KÖZTI-nél dolgozik. Közben 1972-1974 között a Mesteriskola hallgatója volt.

BALLÓ LÁSZLÓ 1953-ban született Szombathelyen. 1972-ben érettségizett. Versei először jelennek meg nyomtatásban.

BÁN ANDRÁS 1951-ben született Budapesten. Művészettörténész. Az *Élet és Irodalom*, a *Látóhatár* képzőművészeti, az *egri Galéria* Negyven művészeti tanácsadója.

FODOR ÁKOS 1945-ben született. Első kötete 1978-ban jelent meg a Magvetőnél. Az angol, olasz, német nyelvterületek irodalmából fordít. Lektor-szerkesztő a Zeneműkiadó Vállalatnál.

FODOR IMRE 1957-ben született Kőrmenden. Érettségi után volt adminisztrátor, szerszámkész, gondnok. Az EGYT kőrmendi gyáregységének dolgozója, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola népművelés magyar szakának levelező hallgatója. A *Mozgó Világban* megjelenő írása első publikációja.

HEGYES ZOLTÁN 1944-ben született Balmazújvárosban. 1967-ben végzett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem földrajz politikai gazdaságtan szakán. Rövid ideig tanított, majd volt újságíró, rakodómunkás, nevelőtanár, lapszerkesztő, hajóipincér. 1976 óta vasutas. Nagykanizsán él. Írásai 1966 óta jelennek meg az *Élet és Irodalomban* és a *Forrásban*.

JANÁKY ISTVÁN 1938-ban született Budapesten. 1961-ben építészdiplomát szerzett a Műegyetemen. 1963 óta az IPARTERV-ben tervez. 1974 óta a Magyar Építőművészek Szövetsége Mesteriskolájában dolgozik.

KERÉNYI JÓZSEF 1939-ben született Kispesten. 1963-ban építész-mérnöki diplomát szerzett. 1964-től Kecskeméten dolgozik. 1975-ben megpályázta és elnyerte az Ybl-díjat. Bács-Kiskun megye művészeti díjával 1974-ben, a Munkaérdemrend ezüst fokozatával 1978-ban tüntették ki.

KÖBÁNYAI JÁNOS 1951-ben született. Az ELTE Jogi Karán szerzett diplomát 1975-ben. Ifjúságvédelmi előadóként, majd

vállalati jogászként dolgozott. Jelenleg szabadúszó. Írásai az *Élet és Irodalomban*, a *Kortársban*, a *Valóságban* és a *Mozgó Világban* jelentek meg.

KULIN FERENC dr. 1943-ban született Pomázon. 1968-ban szerzett diplomát az ELTE magyar-órosz szakán. Kritikái a *Kortársban*, az *Új Írásban*, a *Kritikában*, irodalomtörténeti tanulmányai az *Irodalomtörténetben* és az *Irodalomtörténeti Közleményekben* jelentek meg. Az ELTE Reformkori Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének adjunktusa. A *Mozgó Világ* kritika rovat-vezetője.

LÁSZLÓ PÉTER 1953-ban született Budapesten. 1972-től 1975-ig a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre, majd 1976-tól az ELTE Bölcsészettudományi Karára jár. Harmadéves magyar-filozófia szakos hallgató. Lapunkban megjelenő versei első publikációi.

MAKOVECZ IMRE 1935-ben született Budapesten. A Műszaki Egyetem építész-mérnöki karán szerzett diplomát. A Püspöki Parkerdőgazdaságnál dolgozik.

MEZEI GÁBOR 1935-ben született Budapesten. Az Iparművészeti Főiskolán szerzett diplomát. 1964-től Makovecz Imrével dolgozik együtt. Egyedi bútorok tervezésével foglalkozik. A Prizma 13 csoporttal tíz éve vesz részt kiállításokon.

MÉSZÁROS EMŐKE Budapesten született 1945-ben. Az ELTE magyar-pedagógia szakán végzett. A Magyar Színházi Intézetnél bábtörténész. A Népszínház 1918-1919 című, jelenleg a Népszínházban megtekinthető vándorkiállítás rendezője.

MÉSZÁROS TAMÁS 1947-ben született Budapesten. Egyetemi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi karán végezte. Művészeti-kritikai folyóiratokban jelentek meg kulturális tárgyú riportjai, interjúi és színikritikái. Szerkesztette a *Rádió Nézőpont* című művelődéspolitikai műsorát. A Magyar Hírlap belső munkatársa, a *Mozgó Világ* rovat-vezetője.

NAGY TAMÁS 28 éves építész.

NYIRÁN FERENC 1951-ben született Debrecenben. Levelező tagozaton érettségizett. Volt esztétikus, dekorátor, kultúr-munka-szervező, londoner, laboráns, jelenleg raktárosként dolgozik. Első versét az *Élet és Irodalom* közölte 1976-ban. Az Alföld Stúdió tagja. Versei és könyvkritikái az *Alföldben* és megyei lapokban jelentek meg.

OSZTOJKÁN BÉLA 1979/1. számunkban szerepelt, ott mutattuk be.

PATAKI GÁBOR 1955-ben Székesfehérváron született. Az ELTE IV. éves művészettörténet-esztétika-történelem szakos hallgatója. A *Mozgó Világban* megjelenő írása első publikációja.

PETRÓCZY GÁBOR 1946-ban született. 9 évig az IPARTERV, másfél éve a TTI munkatársa. Jelenleg a távlati lakásépítés elvi előkészítésében vesz részt.

PINCZESI JUDIT Debrecenben született. 1975-ben diplomázott az ELTE olasz szakán. Műfordítóként dolgozik. Első verseit az *Egyetemi Lapok*, a *Jelenlét*, a *Forrás* és a *Mozgó Világ* közölte. 1976-ban az *Add tovább!*, 1977-ben a *Tengerlátó* és a *Verses országjárás* c. antológiákban szerepelt, 1977-ben jelent meg *Szelláított tenger* című kötete.

SÁROS LÁSZLÓ 1947-ben született Jászberényben. Építész-mérnöki diplomát 1971-ben szerzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építész-mérnöki Karán. A SZÖVTERV-nél dolgozik tervezőként.

SARUSI MIHÁLY Békéscsabán született 1944-ben. A debreceni tanítóképző népművelés-könyvtár szakát végezte el. Többek közt volt tengerész a Dunán, megyeházi tisztviselő Veszprémben, újságíró Békéscsabán, Székesfehérváron, jelenleg a veszprémi Napló munkatársa. 1970-ben két csabai társával közös kötete jelent meg „57 vers” címmel. Publikált a *Forrásban*, veszprémi és csabai gyűjteményes kötetekben, s rendszeresen vidéki napilapokban.

STEFANOVITS PÉTER 1947-ben született Budapesten. Papíripari-technikusi, majd kirakatrendezői képesítést szerzett. Három évig az Operában dolgozott díszletfestőként. A Képzőművészeti Főiskola grafika szakán végzett. Több kiállítása volt.

ČAN TOGAY 1955-ben született Budapesten. Török állampolgár. Hat évet töltött Lipcsében. 1978-ban végzett az ELTE angol-német szakán. Dolgozott filmben, színházban. Versei a *Mozgó Világban* jelentek meg.

TURCSÁNY PÉTER 1951-ben született Budapesten. 1969-től földmérőként járta az országot. Részt vett több országos szociológiai kutatásban. Versei a *Kortársban*, *Új Írásban* és a *Mozgó Világban* jelentek meg.

- 4 Veress Miklós Lépésváltás *vezércikk*
- 3–19 Kondor Béla Ágyúhurcolók; Lánchídi csata; Előre proletárok!; Toborozás a Vörös Hadseregbe *rézkarcok*
- 8 Hely és műhely *Interjú dr. Tóth Dezső kulturális miniszter-helyetessel*
- 20 Építészek felelnek *Válaszol: Bálint Imre, Janáky István, Kerényi József, Makovecz Imre, Mezei Gábor, Nagy Tamás, Petróczy Gábor és Sáros László*
- 35 Bán András Feszty-körképület *tárca*
- 42 Sarusi Mihály A kutyakántor *elbeszélés*
- 63 László Péter Csónakázók; Szabadság; Felirat a Taigetosz lábánál *versek*
- 64 Kőbányai János Biztosítótű és bőrnadrág *szociográfia*
- 76 Nyirán Ferenc Elindulok verset írni; Ősi magyar bizakodások *versek*
- 77 Hegyes Zoltán Hullámvasút hullámhegyen *szociográfia*
- 81 Pinczési Judit Erős János esete a sárkánnyal; Feltűzött sötét *versek*
- 82 Čan Togay Egy tornyot képzel ő; Képeslevelezés; Ön-kény; Sachen und tatsachen *versek*
- 84 Osztojkán Béla A vajda *regényrészlet*
- 91 Turcsány Péter Villanások; Alvások *versek*
- 92 Stefanovits Péter Történet egy ház háborús naplójából. I–XII. *képregény*
- 95 Kulin Ferenc Nemzedéki realizmus *tanulmány*
- 100 Balló László Allure; Mos oly ok (smi les); Azon a pon-ton... *versek*
- 101 Fodor Imre Az elfekvőre gondol; Aki egyedül marad *szövegek*

- 102 Fodor Ákos Magánügy; Diagnózis (VI); Axióma (I);
Metaoptika; Egy ajándék elhárítása; Vi-
szony (I); Ecce homo (V); Célképzet; Katar-
zis-érem; Ugyanaz *versek*
- 104 Pataki Gábor Művészet a dobozban *riport*
- 110 Mészáros Tamás A hős lakni akar *színikritika*
- 114 Évforduló Színház és forradalom, 1919
A Tanácsköztársaság színházi életének doku-
mentumaiból, Mészáros Emőke bevezetőjé-
vel

Mozgó Világ 1979/2 április

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM

Felelős szerkesztő: Veress Miklós. A szerkesztőség címe: 1111 Bp., Bertalan L. u. 26. Telefon: 664-373, 664-377. Levélcím: 1502 Bp., Pf. 205. Felelős kiadó: dr. Petrus György, az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat igazgatója. A kiadó címe: Bp. VI., Révay utca 16. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézből postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 36,- Ft, 1 évre 72,- Ft. Indexszám: 26604. Egyetemi Nyomda – 79.3913 Budapest, 1979. Felelős vezető: Sümegi Zoltán igazgató

A szöveg fényszedéssel készült
HU ISSN 0324-4601

MOZGÓVILÁG / 1979 / APRILIS

123

Munkatársaiok:

ADONYI NAGY MÁRIA 1951-ben született Éradonyban. Magyar–német szakos tanári diplomát szerzett 1974-ben Kolozsvárott. Jelenleg Szatmáron tanít. Verseit az *Utunk*, *Igaz Szó*, *A Hét*, *Iljümunkás*, *Dolgozó Nő*, *Fáklya*, *Echinox* folyóiratok közölték. Kötete 1978-ban jelent meg *Emlék jelen időben* címmel.

BALLA ZSÓFIA 1949-ben Kolozsvárott született. A Gheorghe Dima Zenekonzervatóriumban végzett. A kolozsvári rádióstúdió szerkesztője, a Gaál Gábor Kör vezetője. 1965-ben az *Igaz Szó*-ban jelent meg verse, azóta több folyóiratban publikált. *Korunk*, *Utunk*, *Iljümunkás*, *Brassói Lapok*, *Előre*, *Új Élet*, *Tribuna*, *Romania Literara*, *A Hét*, *Népszabadság*, *Iljüsági Magazin*. Kötetei: *A dolgok emlékezete* (1968), *Apokrif ének* (1971), *Vizláng* (1975).

BOGDÁN ANNA életrajza a lapban található.

BODY GÁBOR 1946-ban született Budapesten. 1971-ben végzett az ELTE történelem-filozófia szakán, 1975-ben a Színház- és Filmművészeti Főiskola film- és tv-rendező szakán szerzett diplomát. 1975 óta a MAFILM „művészeti ügyintézője”, 1973–78 között a Balázs Béla Stúdió „Filmnyelvi szakszolgálatának” és a „K/3” csoportnak egyik szerkesztője. 1977-ben a Balázs Béla Stúdió vezetőségi tagja. Tizenegy filmet készített, a legfontosabbak: *Amerikai anizs* (Mannheim 1976. Fődíj, Magyar Filmkritikusok Különdíja 1976), *Katonák és a Krétakör* című tévéjáték.

CSAPLAR VILMOS 1947-ben született Újpesten. 1972-ben szerzett diplomát az ELTE Bölcsészettudományi Karán. 1971-ben mutatta be az *Áhol a sziget kezdődik* című antológia. Könyvei: *Lovagok* (1971. novellák), *Két nap, amikor összevesztünk, vagyis a történetírás nehézségei* (1972. kisregény), *A királylány szivacsakabátja* (1974. regény), *Vásárlóink figyelmébe ajánljuk a Zaporozsac 958-as típusú gépkocsit* (1975. novellák). CSAPODY MIKLÓS 1955-ben született Sopronban. Jelenleg a JATE Bölcsészettudományi Karának magyar-történelem szakos végzős hallgatója. A kar Bölcsész című lapját szerkeszti. Írásait a *Tiszatáj*-ban, *Életünkben*, *Magyar Hírlapban* és a *Vasi Szemlében* olvashatjuk.

CSELENYI BÉLA 1955-ben született Kolozsváron. 1974-ben érettségizett szülővárosában. 1973 óta versei az *Echinox*, *Iljümunkás*, *Utunk*, *Korunk*, *Igaz Szó* és az *Igazság* hasábjain látnak napvilágot.

DÁRDAY ISTVÁN 1940-ben született. Főiskolai tanulmányait 1973-ban fejezte be, azóta a MAFILM alkalmazottja. Közel húsz filmet készített, köztük három játékfilmet: *Jutalomutazás*, *Filmregény*, s a *Harcmodor*, amely bemutatás előtt áll.

EGYED PÉTER 1954-ben született Kolozsváron. Itt végzett 1978-ban az egyetem történelem-filozófia szakán, Temesváron tanít. 1974 és 1978 között az *Echinox* magyar szerkesztője volt. Tanulmányai, kritikái, esszéi; Versei 1973 óta jelennek meg különböző folyóiratokban. Verseskötete *A parton lovashajnal* címen 1977-ben jelent meg.

EMBER JUDIT 1935-ben született. Volt tanár, újságíró-gyakornok, segédmunkás. Több mint tíz éve végezte el a Színház- és Filmművészeti Főiskolát, a MAFILM munkatársa. Fontosabb filmjei: *Határozat* (Gazdag Gyulával közösen), *Tantörténet*, *Fagyongók*.

FABRI PÉTER 1953-ban született Budapesten. Az ELTE művészettörténet-esztétika szakán végzett. Verseit, cikkeit számos irodalmi és napilap publikálta.

GAZDAG GYULA 1947-ben született Budapesten. 1969-ben végzte el a Színház- és Filmművészeti Főiskola filmrendező szakát. A Magyar Filmgyártó Vállalat munkatársa. 1969–1975-ig a Balázs Béla Stúdió tagja. Dokumentum- és riportfilmeket (*Hosszú futásodra mindig számíthatunk*, *Választás*, *Határozat* – Ember Judittal közösen –), valamint három játékfilmet rendezett (*Sipó macskája*, *Bástyasétány 77*, *Kétfenekű dob*). 1975 óta mint rendező a Kaposvári Csiky Gergely színházban is dolgozik.

GECEI JÁNOS 1954-ben született Monostorpályiban. A József Attila Tudományegyetem végzett biológusa. A *Tiszatáj*-ban mutatkozott be először 1975-ben. Közölte verseit az *Állóid* és a *Mozgó Világ*. Szerepel a *Madárúton* című antológiában. Első kötete megjelenésre vár.

GYÖRE BALAZS 1951-ben született Budapesten. Az ELTE magyar–orosz szakán végzett 1976-ban. Verseit, fordításait több irodalmi folyóirat közölte.

HAJDÚ ISTVÁN 1949-ben született Budapesten. A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának lektora. A XX. századi képzőművészettel foglalkozik.

HEGYI LORÁND 1954-ben született Budapesten. Az ELTE művészettörténet-esztétika szakán végzett. Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportnál ösztöndíjas. Az *Ars Hungaricában*, a *Művészetben*, a Pécsi Janus Pannonius Múzeum Évkönyvében és a *Mozgó Világban* jelentek meg tanulmányai.

HUNYADI MÁTYÁS 1958-ban Nagyváradon született. Versei az *Echinox*-ban, az *Iljümunkás*-ban és az *Utunk*-ban jelentek meg.

JELES ANDRÁS 1945-ben született Jászberényben. Az ELTE Bölcsészkarán tanári, majd a Színház- és Filmművészeti Főiskolán filmrendezői diplomát szerzett. Első „nagyjátékfilmjét” (*A kis Valentínót*) 1978-ban forgatta. Újabb filmje befejezés előtt áll. A Balázs Béla Stúdióban.

KARTAL ZSUZSA 1947-ben született Budapesten. Az ELTE magyar–latin szakán végzett. A Magyar Nemzet, majd az Új Tükör munkatársa. 1976-ban jelent meg első verseskötete *Igy döntöttem* címmel.

KÉRESZTES DÓRA 1953-ban született Budapesten. 1977-ben végzett az Iparművészeti Főiskolán grafika szakon. Több könyvet illusztrált, Rajzfilmrendezőként *Holdasfilm* című művével mutatkozott be.

KISS IREN 1947-ben született. Az ELTE Bölcsészkarán magyar–olasz szakot végzett. A Magyar Rádió munkatársa. Első verseskötete 1977-ben (*Szélcsend*), első regénye 1978-ban (*Állókép*) jelent meg.

KÖRMENDI LAJOS 1946-ban született Karcagon. Szolnokon újságíró. Az ELTE magyar–népművelés szakos hallgatója. Írásait a *Forrás*, *Élet és Irodalom*, *Mozgó Világ*, *Jászkunság* közölte.

KÖRÖSSI P. JÓZSEF 1953-ban született Nagyváradon. 1971 óta közölt verset és prózát az *Echinox*-ban, az *Igaz Szó*-ban, a *Nagyvárad* *Fáklyá*-ban, az *Utunk*-ban, az *Igazság*-ban, valamint a *Mozgó Világ*-ban. A nagyváradi Ady Endre Irodalmi Kör vezetője. Kötete:

Valami elkerülhetetlen címmel 1978-ban jelent meg.

KULINYI ISTVÁN 1945-ben Innsbruckban született. 1973-ban végzett az Iparművészeti Főiskola grafika szakán. A grafika valamennyi műfaját műveli. Részt vett különböző hazai és külföldi kiállításokon. Legutóbb a Csók István Galériában mutatta be grafikáit. LÁNYI ANDRÁS 1948-ban született. A Színház- és Filmművészeti Főiskolán Fábri Zoltán és Herskő János tanítványa volt. 1973-ban forgatta diplomafilmjét *A kis nyelvmester* címmel. Több televíziós dokumentumfilmet forgatott, *Bevendorlók* (1970), *Fiatalok választóton I–III.* (1972), *Párbeszéd* (1973), *„Ne szólj meg, mert akkor minden rosszra fordul...”* (1977). Játékfilmjei: *Segešvár* (1974), *Napló* (1975), *Tíz év múlva* (1978).

MARKÓ BÉLA 1951-ben Kézdivásárhelyen született. Kolozsváron végzett az egyetem magyar–francia szakán. Az *Igaz Szó* szerkesztője. Versei több folyóiratban jelentek meg. Kötetei: *A szavak városában* (1974), *Sárgarézs évszak* (1977). Az *Igaz Szó* irodalmi körének egyik vezetője.

MÁTYUS ALIZ az ELTE magyar–orosz–népművelés szakán végzett. A Népművelési Intézet Kutatási Osztályának tudományos munkatársa.

MEZŐ FERENC 1951-ben született Budapesten. Villamosenergia-ipari Technikumot végzett. A Tömegkommunikációs Kutatóközpont alkalmazottja. Versei, írásai 1969 óta jelennek meg. 1973-ban Orbán Ottó mutatta be az *Élet és Irodalomban*.

NÁDASI TIBOR 1956-ban született Budapesten. A gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Karának hallgatója. Versei az egyetem lapjában, valamint a *Mozgó Világban* jelentek meg.

OROSZ ISTVÁN 1951-ben született Kecskeméten. 1975-ben végzett az Iparművészeti Főiskolán grafika szakon. A Pannónia Filmstúdióban rajzfilmeket készít. Színházi díszleteket, plakátokat is tervez. Első filmje az 1978-as zágrábi fesztiválon díjat nyert.

PALOTÁS DEZSŐ 1951-ben született Kolozsváron, ahol grafikus diplomát szerzett az Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán 1975-ben. Verseit, prózai írásait és grafikáit az *Echinox*, az *Igaz Szó*, a *Korunk*, *A Hét*, az *Iljümunkás* és az *Utunk* közli.

PETŐ SÁNDOR 1948-ban született Pécsen. Az Állami Bábszínházban dolgozik. Első versei az *Új Írásban* jelentek meg.

ROMÁNYI LASZLÓ 1975-ben végzett a Magyar Iparművészeti Főiskola építészeti szakán. Elsősorban szekrény- és bútortervezéssel foglalkozik. A Tisza Bútoripari Vállalatnál formatervező.

SCHIFFER PÁL 1939-ben született Budapesten. A Színház- és Filmművészeti Főiskolát 1963-ban végezte el. 1964-től a MAFILM rendezője. Elsősorban dokumentumfilmeket (huszonkettőt) készített az elmúlt tizenöt évben. 1971-ben Balázs Béla-díjat kapott. Több fesztiválon nyert díjat. Fontosabb filmjei: *Ilyen ez a háború* (1966), *Triszaguz* (1968), *Ellenérvek* (1969), *Fekete vonat* (1970), *Mit csinálnak a cigánygyerekek?* (1973–1974), *Cséplő Gyuri* (1976–1978).

SZILÁGYI AKOS 1950-ben Budapesten született. Az ELTE Bölcsészkarán végzett. Az Esztétika Tanszéken dolgozik. Első verseskötete 1976-ban, *Az iskolamester zavariban van* címmel jelent meg. Versei, tanulmányai

- 106 Hegyi Loránd Mi van a tükör mögött *tanulmány*
Tar Zsuzsáról
- 112 Csapody Miklós „szívárványtalan lesz a birodalom” *tanulmány*
- 114 Zudor János Ágota képeslapjai
Cselényi Béla öreg a vonaton; intés; a bástya-lány; ölelkező
rím; haiku v. *versek*
- 115 Kőrössi P. József vonalak tenyeredre; Amit akartok
Egyed Péter Tisztán; Egy evezőverseny pillanatai *versek*
- 118 Markó Béla A kakukkos óra szeszélyei; Visszajátszás
versek
- 119 Balla Zsófia Húsvét; Kidron völgye; Teljesség *versek*
- 121 Zelei Miklós Felzárkózás önmagunkhoz *beszélgetés*
Gálfalvi Györggyel
- 122 Szöcs Géza A szélnek eresztett bábu; De a szó a szó
versek
- 126 Palotás Dezső Végül úgyis mindig hazamegyünk
Adonyi Nagy Mária Varrottas; Visszapörgetés *versek*
- 127 Hunyadi Mátyás pogány etűdök *vers*

Mozgó Világ 1979/3 június

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM

Felelős szerkesztő: Veress Miklós. A szerkesztőség címe: 1111 Bp., Bertalan L. u. 26. Telefon: 664-373, 664-377. Levélcím: 1502 Bp., Pf. 205. Felelős kiadó: dr. Petrus György, az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat igazgatója. A kiadó címe: Bp. VI., Révay utca 16. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 36,- Ft, 1 évre 72. Ft. Indexszám: 26604. Egyetemi Nyomda – 79.4037 Budapest, 1979. Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

A szöveg fényszedéssel készült
HU ISSN 0324-4601

MOZGÓVIÁG/1979 JÚNIUS

